

తెలుగు మాండలికాలు

శ్రీ కాకుళంజిల్లా

సంపాదకుడు

డా॥ ఖూదరాజు రాధాకృష్ణ

తెలుగు అకాడమి
హైదరాబాదు

1984

Telugu Dialect Bulletin Series VII (Srikakulam District) : telugu
maandalikaalu (SriikaakuLam jillaa), Editor : Dr. B. Radhakrishna,
First Edition, 1984, pp : viii + 2.

© TELUGU AKADEMI
Hyderabad

ACC NO
12564

First Edition : 1984

Copies : 1,000

954-841
RAD

*All rights whatsoever in this book are strictly reserved
and no portion of it may be reproduced by any process for
any purpose without the written permission of the copy-
right owners.*

Price : Rs. 10-00

Printed in India

Printed at Lakshmi Shylaja Printing Press, Hyderabad-500 004,
Andhra Pradesh.

ACC నం/2564

సంపాదకీయం

తెలుగు ఆకాదమి సామాజిక భాషాపరిశీలన ఫలితంగా వెలువరిస్తున్న తెలుగు మాండలికాలనే గ్రంథ పరంపరలో ఇది ఏడోది. ఇప్పటికి కరీంనగర్ (1971), కడప విశాఖ, గుంటూరు (1973), వరంగల్ (1977), చిత్తూరు (1988) మాండలికాల మీద ఇప్పటికి ఆరు గ్రంథాలు ప్రచురించాం. విశాఖమాండలికం ప్రచురణకాలనాటికిగాని, ఈ శ్రీకాకుళం మాండలికంకోసం విషయసేకరణ చేసేనాటికిగాని విజయనగరంజిల్లా ఏర్పడ లేదు. 1979 జూన్ 1 వ తేదీ నుంచి విజయనగరం ఆనే ప్రత్యేకజిల్లాను ఈ రెండు జిల్లాల నుంచి విభజించి ఏర్పాటుచేశారు. అందువల్ల ఈ గ్రంథంతో ఆంధ్రప్రదేశ్ లోని కళింగ ప్రాంత మాండలికభేదాలన్నిటినీ స్థూలంగా పరిశీలించడం పూర్తయిందనే చెప్పాలి. ప్రత్యేకంగా విజయనగరం మాండలికంమీద మరోగ్రంథాన్ని ప్రచురించటం ఈ కారణంవల్ల అవసరం లేదనిపిస్తున్నది.

శ్రీకాకుళంజిల్లాలో పర్యటన పరిశోధన చేసినవారు కుమారి ఉషా పన్నాల. పర్యటన రెండుదశల్లో జరిగింది. 1978 నవంబరు నుంచి 1979 మార్చిదాకా మొదటి విడతలో ఎనిమిది కేంద్రాలనుంచి విషయసేకరణ చేసినా, 1981 దాకా మిగిలిన రెండు కేంద్రాలకు పోవడం సాధ్యంకాలేదు. 1979-81 మధ్యకాలంలో ఈ ఉద్యోగిని గోండ్ల, కోయభాషలు రెంటినీ అధ్యయనంచేసి ఆ రెండు గిరిజన భాషలకూ తెలుగు లిపిలో రెండేసి వాచకాలు సిద్ధం చేయటంలో సాయపడవలసి వచ్చింది. ఈ అడ్డంకివచ్చినా 1981 జూన్ నాటికి సిద్ధమైన ఈ గ్రంథాన్ని అనివార్యకారణాలవల్ల ఇప్పటికి ప్రచురించగలుగుతున్నాం.

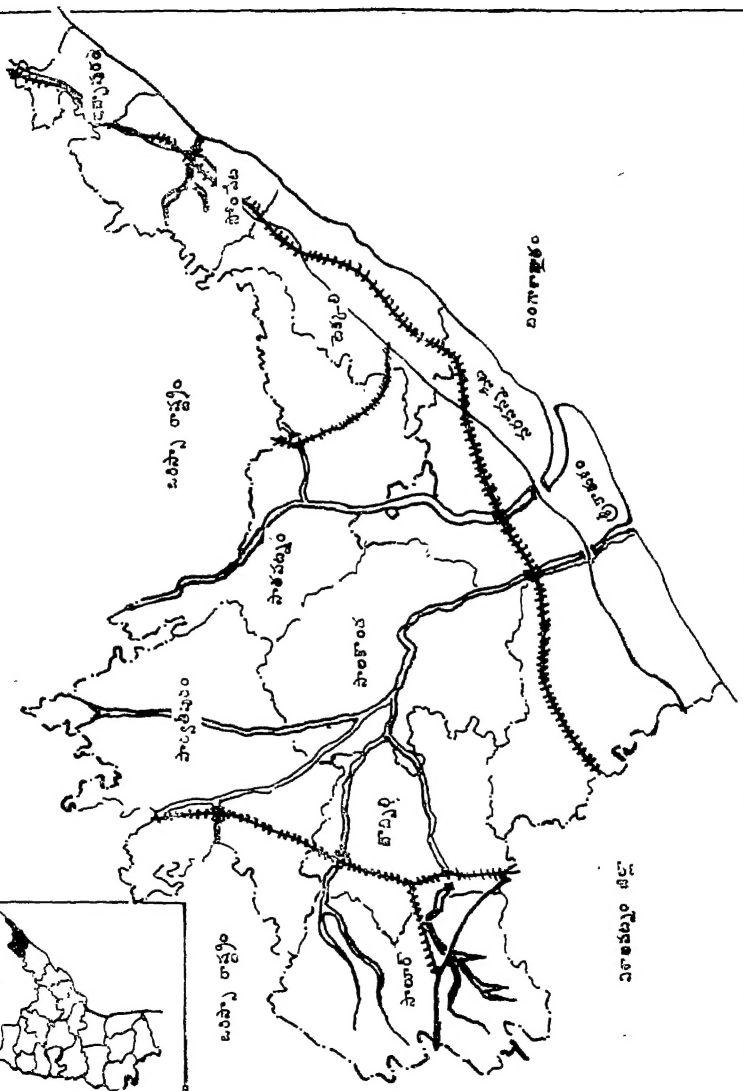
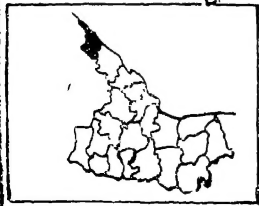
ఈ గ్రంథంలో శ్రీకాకుళం-గుంటూరు జిల్లాల వ్యావహారికశ్రుతి విశేషాలను చర్చించిన శ్రీ ఎన్. శంకరమోహనరావు వ్యాస మొకటి, వరంగల్-శ్రీకాకుళం జిల్లాలవాడుకను తులనాత్మకంగా పరిశీలించి రాసిన శ్రీ పులిగడ్డ శివానందకర్మ వ్యాసమొకటి ఉన్నాయి. తక్కిన గ్రంథమంతా కుమారి ఉషాపన్నాల రాసిందే. వీరికి మా ప్రత్యేక కృతజ్ఞతలు.

ఈ గ్రంథాన్ని ముద్రించిన శ్రీ లక్ష్మీశైలజు ప్రెస్, హైదరాబాద్ వారికి, మాండలిక రేఖాపటం గీసిన చిత్రకారుడూ శ్రీ బి. ఎ. వెల్లింగ్టన్ గారికి మా కృతజ్ఞతలు.

విషయ సూచిక

1. విషయ సేకరణ	1
2. శ్రీకాకుళం జిల్లా	2
3. శ్రీకాకుళం మాండలిక విశేషాలు — ఉషా పన్నాల	6
4. శ్రీకాకుళం - గుంటూరు జిల్లాల వ్యావహారిక కైతీ విశేషాలు — ఎన్. శంకరమోహన్ రావు	13
5. వరంగల్ - శ్రీకాకుళం జిల్లాల భాషలు (ఒక తులనాత్మక పరిశీలన) — పులిగడ్డ శివానంద శర్మ	19
6. మాండలిక పదాలు : పదబంధాలు	36
7. సాహిత్యంలో ప్రయోగాలు	39
అనుబంధం 1 వ్యవహార ఖండికలు	42
అనుబంధం 2 (పదపట్టిక)	49
గంధసూచిక	71

శ్రీకామేశ్వరం జిల్లా

విశాఖపట్నం జిల్లా

పాల్వంచ

కామారెడ్డి

పాల్వంచ

పాల్వంచ

పాల్వంచ

పాల్వంచ

పాల్వంచ

పాల్వంచ

పాల్వంచ

పాల్వంచ

పాల్వంచ

పాల్వంచ

పాల్వంచ

పాల్వంచ

పాల్వంచ

పాల్వంచ

పాల్వంచ

విషయ సేకరణ

ఈ మాండలిక పరిశోధన చేయటానికి శ్రీకాకుళం జిల్లాలో పర్యటించి భాషాసమాచారాన్ని సేకరించడం జరిగింది. 1979 లో విజయనగరం జిల్లా ఏర్పడకముందు ఉన్న పాత శ్రీకాకుళం జిల్లానే తీసుకోటం జరిగింది. అవి 1) ఇచ్చాపురం, 2) సోంపేట, 3) టెక్కలి, 4) నరసన్నపేట, 5) శ్రీకాకుళం, 6) పాకపట్నం, 7) పాలకొండ, 8) పార్వతీపురం, 9) బొబ్బిలి, 10) సాలూరు తాలూకాలు. ఒక్కొక్క కేంద్రంలో నలుగురు చొప్పున మొత్తం 40 మంది వ్యవహారాలనుంచి విషయ సేకరణ చేయడం జరిగింది. అక్కడి భాషాప్రామాణ్య నిర్ధారణకు తోడ్పడే విద్యాసాంఘిక సంబంధాల దృష్ట్యా వ్యవహారాలను ఎంపిక చేసుకోడం జరిగింది. దాదాపు ప్రతి కేంద్రంలోను ఒక నిరక్షరాస్యుని తీసుకోటం జరిగింది. అక్షరాస్యతా స్థాయి దృష్ట్యా వ్యవహారాలను మూడు రకాలుగా వర్గీకరించడం జరిగింది.

1) ప్రాథమిక విద్య గలవారు.

2) మాధ్యమిక స్థాయినుంచి పట్టభద్రుల నరకు.

3) వృత్తి విద్యలు అభ్యసించినవారు (డాక్టర్లు, ఇంజనీర్లు), స్నాతకోత్తర విద్యను అభ్యసించినవారు.

సమాచార సేకరణ నిమిత్తం తయారు చేసిన ప్రశ్నావళి ద్వారా ఒక్కొక్క వ్యవహారనుంచి భాషాసమాచారం సేకరించడం జరిగింది. ఇదే కాక ప్రతిఒక్క వ్యవహారను మాట్లాడించి టేవర్కార్డ్ చేయడం జరిగింది. టేవర్కార్డ్ చేసేటప్పుడు వ్యవహారతో తనకు నచ్చిన లేదా చెప్పగలిగిన విషయం మీద సాధ్యమైనంత కలుపుగోలుగా మాట్లాడించడం జరుగుతుంది. ఈ సేకరణలో అధిక శాతం విద్యావంతులనుంచే సేకరించడం జరిగింది. ఈ బులెటిన్ కోసం ఇద్దరు వ్యవహారాల వ్యవహార ఖండికలు మాత్రం పూర్తిగా పరిశీలించడం జరిగింది. ఇది వ్యాకరణానికే ప్రాధాన్యమిచ్చిన సర్వే అయినప్పటికీ వి.సి. బాల కృష్ణశర్మ రాసిన "శ్రీకాకుళం ప్రజల భాష" నుంచికూడా కొంత పద జాలాన్ని తీసుకోటం జరిగింది.

శ్రీకాకుం జిల్లా

శ్రీకాకుళం జిల్లా ఆంధ్రప్రదేశ్ కు ఉత్తరంగా తూర్పుతీరాన ఉంది. ఈ జిల్లాకు ఉత్తరాన ఒరిస్సా రాష్ట్రంలో కోరాపుట్ జిల్లా పడమట గంజాం జిల్లా, తూర్పున బంగాళా ఖాతం, దక్షిణాన విశాఖజిల్లాలు ఉన్నాయి. ఈ జిల్లా ఏజెన్సీ ప్రాంతంగా తీరమైదానంగా విభాజితం అయింది. పాలకొండ, సాలూరు, పార్వతీపురం తాలూకాలోని కొంతభాగం, పాతపట్నం, సోంపేట తాలూకాలోని కొండప్రాంతాలు ఏజెన్సీ ప్రాంతంగా పరిగణింపబడినవి. ఈ జిల్లాలో వంశధార, నాగావళి, మహేంద్రతనయ, జాహుద, సువర్ణముఖ, గోముఖ, వేదవతి, చంపావతి నదులు ప్రవహిస్తాయి. వేగవతి నదిని 'ఝంఝూవతి' అని, నాగావళిని 'లాంగుల్య' అనికూడా అంటారు.

ఈ జిల్లాలోని 11 (పాతతెక్క) తాలూకాలు మూడు రెవిన్యూ డివిజన్ల క్రింద ఉన్నాయి-

(i) టెక్కలి (సోంపేట, టెక్కలి, పాతపట్నం, ఇచ్ఛాపురం).

(ii) శ్రీకాకుళం (నరసన్నపేట, శ్రీకాకుళం, చీపురుపల్లి).

(iii) పార్వతీపురం (పాలకొండ, పార్వతీపురం, బొబ్బిలి, సాలూరు).

(ఈ మధ్యకాలంలో ఈ జిల్లాలోని కొన్ని తాలూకాలు, విశాఖపట్టణంలోని కొన్ని తాలూకాలు కలిపి విజయనగరం జిల్లా ఏర్పడింది). ఈ జిల్లాకు శ్రీకాకుళం ముఖ్యపట్టణం.

ఈజిల్లాజనాభాదత్తా రాష్ట్రంలో 5వ స్థానంలో ఉంది. ఈ జిల్లా (1981 నాటికి) మొత్తం జనాభా 19,02,941. ఈ మొత్తంలో షెడ్యూల్ కులాల జనాభా 9.2 శాతం, షెడ్యూల్డ్ తెగల జనాభా 8.2 శాతం. మొత్తం జనాభాలో స్త్రీలు 9,96,491, పురుషులు 9,96,450. రాష్ట్రంలో గరిజర జనాభా ఎక్కువగా ఉన్న జిల్లాలలో ఇది రెండవది. రాష్ట్రంలో ఉన్న 33 తెగలలో ఇక్కడ 20 వరకూ ఉన్నాయి. మొత్తం జనాభాలో పీరు 8.2 శాతం. 20 తెగలవారి మొత్తం జనాభా 2,12,459. వీరిలో ప్రధాన మయిన తెగలవారు సవరలు, కొండదొరలు, జాతపులు, గవబలు, ఎరుకలు, మన్నెదొరలు, మూకదొరలు, కొండలు, కోటియ రాష్ట్రంలో ఈ జిల్లా విద్యలో 13వ స్థానంలో ఉన్నది. మొత్తం జనాభాలో అక్షరాస్యుల శాతం 18.5 శాతం. ఇందులో పురుషులు 27.7 శాతం, స్త్రీలు 9.8 శాతం

ఉన్నారు. 1973-74నాటికి 2,882 ప్రాథమిక పాఠశాలలు, 166 మాధ్యమిక పాఠశాలలు, 144 ఉన్నత పాఠశాలలు ఉన్నాయి. 1975-76 నాటికి జిల్లాలో 18 కళాశాలలున్నాయి. వాటిలో 15 జూనియర్ కళాశాలలు, 3 డిగ్రీ కళాశాలలున్నాయి. శ్రీకాకుళంలో స్త్రీల కళాశాల ఉంది. ఇప్పుడు డిగ్రీ కళాశాలలు చాలా తాలూకాలలో ఉన్నాయి.

ఈ జిల్లాలో ఆగ్నేయ రైల్వేవారికి చెందిన 236 కి. మీ. బ్రాడ్ గేజ్, 24 కి. మీటర్ల నార్ గేజ్ రైలుమార్గాలు ఉన్నాయి. ఈ జిల్లాలో పాలకొండ, నరసన్నపేట పట్టణాలు తప్పించి అన్ని చోట్లకు రైలు సౌకర్యాలున్నాయి. అన్ని చోట్లకు బస్సుసౌకర్యం ఉంది.

ఈ జిల్లా పారిశ్రామికంగా చాలా వెనకబడింది. మాంగనీస్ గనులు జిల్లాలోని తొలి పరిశ్రమలు, జిల్లాలో పంచదార మిల్లులున్నాయి. పలాసాలో జీడివప్పు పరిశ్రమ ఉంది. ఈ జిల్లాలోని చేనేత పరిశ్రమ ముఖ్యమైంది. పొందూరులో తయారయ్యే ఖద్దరు వస్త్రాలు చాలా ప్రసిద్ధమైనవి.

క్రీస్తు పూర్వంనుంచి ప్రసిద్ధంగాఉన్న ప్రాచీన ప్రాంతాలలో కళింగ దేశం ఒకటి. చరిత్ర పరిశీలిస్తే మహాభారతంలో దీర్ఘతమసుడనేవాడు అంగవంగ కళింగాలను ఏకదేవంగా పరిపాలించినట్లు ఉంది. కాటీల్యుని అర్థశాస్త్రంలో ఈ దేశంలో ఏనుగులు ఏక్కువ దొరుకుతాయని ఉంది (శ్రీకాకుళం చరిత్ర పేజీ 18). ప్రాచీన కాలంలో ఈ జిల్లా కళింగరాజ్యంలో అంతర్భాగం. క్రీ. పూ. 4వ శతాబ్దం నాటికే కళింగరాజ్యం కటక్ నుంచి పితాపురంవరకు విస్తరించింది. క్రీ.పూ. 467 నుంచి 316 వరకు కొంతభాగం నందరాజులు, మరికొంత భాగం మౌర్యులు కళింగాన్ని పాలించారు. తరువాత బౌద్ధ జై నాలు వ్యాపించిన అస్థిరపాలనా కాలంలో వైదిక ధర్మతత్వపురుషులైన అశోకుడు దాడిచేశాడు. ఆ యుద్ధంలో జరిగిన పరిణామాలకు పశ్చాత్తాపం చెంది యుద్ధం విరమించి బౌద్ధమతాన్ని స్వీకరించి దాని వ్యాప్తికి తోడ్పడ్డాడు. మౌర్యసామ్రాజ్య పతనానంతరం క్రీ.శ. 183లో చేది వంశీయుడైన భారవేలుడు స్వతంత్రరాజ్యాన్ని స్థాపించాడు. ఇతని రాజ్యం గోదావరి వరకు వ్యాపించింది. భారవేలుని రాజధాని పల్లాకిమిడి దగ్గరగా ఉన్న ముఖలింగ నగరం. భారవేలుని తరువాత ఆంధ్రచక్రవర్తులయిన శాతవాహనులు కళింగ దేశాన్ని జయించారు. వీరివల్ల రెండు ప్రాంతాల (దక్షిణ కళింగానికి, ఆంధ్ర దేశానికి) ప్రజలలో ఐక్యత, ఉభయ సంస్కృతుల సమ్మిశ్రణం, తద్వారా నేటి ఆంధ్రజాతి సంస్కృతి రూపొందేందుకు తగిన అవకాశం కలిగింది. శాతవాహనుల పతనానంతరం కళింగరాజ్యంలో అనేక చిన్నచిన్న రాజ్యాలు తలెత్తాయి. క్రీ.శ. 343 లో సముద్రగుప్తుడు దండెత్తిననాటికి కళింగదేశాన్ని నలుగురు రాజులు పరిపాలిస్తూ ఉండేవారు. గుప్తులు 6వ శతాబ్దంవరకు రాజ్యంచేశారు. సముద్రగుప్తుడు దండయాత్ర చేసిన నాటికి ప్రధానంగా మాతర వంశీయులు, వాసీష్ఠవంశంవారు కళింగాన్ని పరిపాలించారు. వీరి రాజధాని తూర్పుగోదావరి

లోని పితాపురం, కాలంకాయనుల దాడివల్ల వాసిష్టివంశీయులు తమరాజ్యాన్ని శ్రీకాకుళం దగ్గర సింగుపురానికి, టెక్కలి సమీపంలోవున్న వర్ధమానపురానికి, పొందారు. సమీపంలో ఉన్న సిరిపురానికి మార్చుకున్నారు. క్రీ.శ. 5వ శతాబ్దిలో విష్ణుకుండినులు విజృంభించి వాసిష్టివంశీయులను వేరొకటిగా కళింగాన్ని జయించారు. క్రీ.శ. 6వ శతాబ్దిలో గంగళకం ఆరంభం అయింది. ఈ మళియులు సుమారు 350 గురు ఏడువందల సంవత్సరాలువై గా కళింగదేశంలో చాలా భాగాన్ని పాలించారు. క్రీ.శ. 1434లో కపిలేంద్ర గజపతి అధికారంలోకి వచ్చేవరకు గంగరాజులే కళింగాన్ని పాలించారు.

క్రీ.శ. 1520-22లో గోల్కొండ సాలకుడు కులీకుతుబ్ షా ఖిభాకోత్ సర్కారులను కూడా స్వాధీనం చేసుకున్నాడు. 1568 నాటి రాక్షసతగిడి యుద్ధం తరువాత వీరి అధికారం శ్రీకాకుళం జిల్లా దాటి గంజాం జిల్లాలో కొంతవరకు వ్యాపించింది. ఆ తరువాత అసఫ్ జా వంశీయుడు నిజామ్-ఉల్-ముల్క్ ఈ ప్రాంతాన్ని పరిపాలించాడు. ఆ తరువాత కొన్నాళ్ళు విజయనగరం పునపాటిరాజుల ఆధీనంలో కొంతభాగం ఉండేది. చరిత్రనుబట్టి క్రీ.శ. 1742 లో జాఫర్ అలీఖాన్, అబ్దుల్ ఖాన్ అనేవారు రాజ్యమేలినట్లు ఉంది. పూసవాటివారికి, నైజాంవారికి శ్రీకాకుళం విషయంలో ఎన్నో యుద్ధాలు జరుగుతూ ఉండేవి. 1743లో జాఫర్ అలీఖానుని జయించి విజయరామరాజు చికాకోత్, హవేలీ పరగణాలకు అధిపతిగా అబ్దుల్ ఖాన్ ను నియమించాడు. మధ్యయుగంలో శ్రీకాకుళం ప్రాంతం స్థిరమయిన పాలనలోలేదు. ఇతర ప్రాంతాలనుంచి వచ్చిన రాజుల దాడిలో యుద్ధాలకు ఈ మండలం కేంద్రం అయింది.

నిజాం మరణానంతరం సలాబత్ జంగ్ ఫ్రెంచి సేనాని బుస్సీ సహాయంతో (1753) రాజ్యానికి వచ్చాడు. ఫ్రెంచి నైనిక ఖమ్మల క్రిందని చెప్పి శ్రీకాకుళం సర్కారునుంచి కొండవల్లి సర్కారువరకు గల నాలుగు సర్కారులు (1753) ఫ్రెంచివారు దత్తమండలాలుగా తీసుకున్నారు.

ఈ జిల్లా చరిత్రలో ముఖ్యమయిన వాటిలో బొబ్బిలి యుద్ధం ఒకటి. మొదటినుంచి బొబ్బిలి రాజావారికి విజయనగరం రాజావారికి సరిపడేదికాదు. విజయనగరం రాజా ఫ్రెంచి సేనాని బుస్సీకి లంచంగా బంగారం పంపి బొబ్బిలి రాజావైన దండెత్తేట్లు చేశాడు. బుస్సీ కారణంగా విజయనగరరాజులకు, బొబ్బిలిరాజులకు మధ్య ఈ చారిత్రాత్మకమైన బొబ్బిలి యుద్ధం 1757 జనవరి 24 జరిగింది. ఈ యుద్ధం తరువాత బుస్సీ విశాఖపట్టణం, గంజాం ప్రాంతాలు ఆక్రమించుకున్నాడు. ఈ విధంగా ఈ జిల్లా కొంతకాలం ఫ్రెంచివారి కింద కూడా ఉంది.

ఆంగ్లేయులువచ్చి ఫ్రెంచివారిని తరిమేశారు. వీరిద్దరికీ 1758లో చందూర్ దగ్గర జరిగినయుద్ధంలో ఫ్రెంచివారు ఓడిపోయారు. అప్పుడు నవాబ్

సలాబత్ జంగ్ ప్రాచీనవారికిచ్చిన సర్కార్లను ఇంగ్లీషువారికి అప్పజెప్పాడు. అప్పటినుంచే శ్రీకాకుళం జిల్లా ఇంగ్లీషువారి పరిపాలనలోకి వచ్చింది.

ముస్లిం పరిపాలనాకాలంలో చికాకోల్ సర్కారు ఇచ్చాపురం, చికాకోల్, కళింకోట అని మూడు భాగాలుగా ఉండేవి. అందులో ఇచ్చాపురం, చికాకోల్ భాగాలు గంజాం జిల్లాలోను, కళింకోట విశాఖ జిల్లాలోను కలిపేశారు. 1936లో చెన్నరాష్ట్రంనుంచి ఒరిస్సా విభజించినప్పుడు గంజాంజిల్లాలోని దక్షిణ భాగాన్ని అంటే ఇచ్చాపురం, చికాకోల్ భాగాలు విశాఖజిల్లాలో కలిపారు. 1950లో విశాఖజిల్లాను విభజించి ఉత్తర భాగానికి శ్రీకాకుళం అని పేరు పెట్టారు. ఇటీవల శ్రీకాకుళంలోని కొన్ని ప్రాంతాలను, విశాఖపట్టణం జిల్లాలోని కొన్నిటిని కలిపి విజయనగరం జిల్లాగా పేరుపెట్టారు.

శ్రీకాకుళం మాండలిక విశేషాలు

—ఉపా పన్నాల

భాషలో మార్పులు కలగడం సహజం. ఈ మార్పులవల్ల భాషలో అనేక రూపత ఏర్పడుతుంది. వీటికి అనేక కారణాలు ఉండవచ్చు. అవి సాంఘికం, చారిత్రకం మొదలుకొని ఏమైనా కావచ్చు. భాషలోని వైవిధ్యాలు ఒక నిర్దిష్టమైన ప్రాంతానికి పరిమితమైనప్పటికీ అవి ప్రాంతీయ మాండలికాలు అని, ఒక వర్గానికి పరిమితమైనప్పటికీ అవి వర్గమాండలికాలు అని అంటారు.

వర్ణనిర్మాణం

ఈ మాండలికంలో ఆధునిక తెలుగు (ప్రామాణిక తెలుగు భాష)లో ఉన్నట్టు ప, శ ప (జ) లను ప్రత్యేక వర్ణాలుగా గుర్తించవచ్చు.

ప : ప	కాఫీ
	తాపీ
ల : శ	బాలీ 'ముక్క'
	పాళీ
ప (జ) : ఆ	పార
	పార

ఈ ప్రాంతంలో (నిరక్షరాస్యులలో) దీర్ఘాచ్చు తరువాత సంయుక్త వర్ణం 'వ' (ధ్వనివిధేయంగా జ్ఞ) ఉన్న పదాలుకూడా గమనించదగ్గవే.

నాంగలి	'నాగలి'
అలాంగ	'అలాగ'

కొన్ని సమయాలలో (నిరక్షరాస్యులలో) 'క' వర్ణమీది 'అ' కారం 'ఓ' కారంగా ఉచ్చరితమవుతుంది. అప్పుడు ఆధారోష్ఠ్య 'వ' కారం అగమంగా వస్తుంది.

కోవ్డలు	'కోడలు'
కోవ్క	'కోక'
కోవ్లొం	'కులం'

ధ్వనిలో మార్పులు

పదాది	అబ్బిధ్వ
ప/క పుడతలు-కుడతలు	
చిన్నపంటకాలువలు	
ప/వ పసుపు/పసుపు	
వ/బ బేపి/వేపి 'కుక్క'	
బ/వ సబపు-సబబు	
డ/ణ ముణుకు/ముడుకు	
	బొణిపె/బొడిపె
డ/ర పరమట/పడమట	
డ/ళ తోళెం/తోడెం	
క/స ముడుచు/ముడుకు	
న/డ మడిపి/మనిపి	
ద/జ పింజె/పిందె	
ర/ల బలుపు/బరుపు	
న/ర పెరిమిటి/పెనిమిటి	
న/ల దబ్బలం/దబ్బనం	
ల/న నెమని/నెమలి	
గ/వ తివ్వ/తీగ	
బ/మ కనుమడు/కనబడు	

ఈ ప్రాంతంలో సాధారణంగా పదమధ్య, పదాంత 'గ' కారం లోపిస్తుంది.

జానే	< జాగానే
పెరూతుంది	< పెరుగుతుంది
ఇంకోలా	< ఇంకోలాగా
ఏ/ఈ గా మారుతుంది	
ఒచ్చిసీ	< ఒచ్చేసి
అయ్పోయిసీవ్	< అయిపోసేవ్
ఓప్టాలి తరువాత 'అ'	< 'ఒ' గా మారిపోతుంది.
పొండు	< పండు
మొబ్బు	< మబ్బు

వ్యాకరణ భాగం

నామవిభాగం :

లింగవచన బోధక ప్రత్యయం 'ఉన్' క్రియ తరువాత అనుహద్భహు వచన ప్రత్యయం 'యి'తోపాటు 'వి'కూడా ఉన్నది. ఈ ప్రత్యయం చాలా మటుకు భూతకాలంలోనే కనిపిస్తుంది.

ఉన్నావి/ఉన్నవి 'ఉన్నాయి'

విభక్తులు :

i) అన్నివర్గాల వారిలోను ద్వివీయావిభక్తిలో చతురీ విభక్తి ప్రత్యయం చేరుతుంది.

నాకు రమ్మన్నారు

'నన్ను రమ్మన్నారు'

దేవుడికి ఎంత ప్రార్థించినా

'దేవుణ్ణి ఎంత ప్రార్థించినా'

ii) సప్తమీ విభక్తిలో 'తో, లోను-లోన, న' ప్రత్యయాలు చేరుతాయి.

ఊర్-లో

బస్సు-లోను

రాజ్యా-న

('న' ప్రత్యయం నిరక్షరాశ్యులలోనే కనిపించింది).

iii) తృతీయావిభక్తి ప్రత్యయంగా 'తో(టి)' చేరుతుంది.

కత్తి-తో(టి)

అందర్-తో(టి)

iv) పంచమీ విభక్తిలో రెండురూపాలు 'నుంచి, నుండి' ఉన్నాయి.

ఇక్కడ-నుండి/నుంచి

v) ఈ ప్రాంతంలో సంబంధ బోధక విభక్తిలో 'తాలూకా/తాలూకు' అనే అనుబంధం చేరుతుంది. ఇది అన్ని స్థాయిల వారిలోను ఉంది.

1. మీ తాలూకా పట్ల 'మీ పట్ల'

2. ఈ నవారు మంచం తాలూక్కి.

నామపదబంధాలు :

ఒకే అర్థంగల రెండు మాటలతో కూడిన పదబంధాలు అదే అర్థంలో వ్యవహరించడం తెలుగులో ఉంది. ఇటువంటి పదబంధాలలో సాధారణంగా ఒకటి దేశ్యం మరోటి అన్యదేశ్యం ఉంటాయి.

సిగ్గుపెరమ్

(సిగు-తెలుగు

పరమ్-హిందీ)

పేపర్ కాయితమ్

(పేపర్-ఇంగ్లీషు

కాయితమ్-హిందీ)

ఈ మాండలికంలో ఇటువంటి పదబంధాలు ప్రత్యేకార్థం సూచించేవి ఉన్నాయి. ఈ కింది మాటలు చూడండి.

దాల్-పప్పు

(హిందీ-దాల్

పప్పు-తెలుగు)

గడే-కుండలు

(హిందీ-గడా/గడే

తెలుగు-కుండ)

‘దాల్-పప్పు’లో ఒకే అర్థం సూచించే రెండు భాషలకు చెందిన మాటలున్నాయి. ఈ రెంటితో కూడిన పదబంధం ‘వండినపప్పు’ అనే అర్థం సూచిస్తుంది. అదేవిధంగా ‘గడే-కుండ’ అన్న పదబంధం సన్నమూతిగల ఇత్తడిబిందె అన్న అర్థం సూచిస్తుంది.

సంఖ్యావాచకాలు :

ఈ ప్రాంతంలో సంఖ్యావాచకం తరువాత చేరే మహాన్మహాతీ ప్రత్యయం మూడు సంఖ్యనుంచి ‘గురు’ చేరుతుంది. పది తరువాత మాత్రం ‘మంది’ చేరుతుంది.

అతాలవ్యమైన పద్దెనిమిది మాత్రమే ఇక్కడ ఎక్కువగా ఉపయోగిస్తారు.

మహాన్మహాతీ ప్రత్యయం ‘గురు’ ముందు ఎనమండు, తొమ్మండు, పద్దెనమండు, పందొమ్మండు, రూపాలు ఎనిమిది, తొమ్మిది, పద్దెనిమిది, పందొమ్మిదికి పర్యాయ రూపాలు.

ఎనమండుగురు
తొమ్మండుగురు
పద్దెనమండుగురు
పందొమ్మండుగురు

ద్విగు సమాసాలు :

20 + 2 = ఇరవయ్ యిద్దరు
20 + 3 = ఇరవయ్ ముగ్గురు
20 + 4 = ఇరవయ్ నలుగురు

ఈ విధంగా 20 నుంచి 100 వరకు ఇద్దరు, ముగ్గురు, నలుగురు అనేవి చేరుతాయి. ఆపై మంది చేరుతుంది. ఈ ఇద్దరు, ముగ్గురు, నలుగురు (ప్రత్యయాలముందు) ‘నూరు’ శబ్దం బైవవిభక్తిక రూపం ‘నూట’ ఉంటుంది.

సర్వనామాలు :

ప్రథమ పురుషలో ‘అతడు, ఆమె’ ఇక్కడ వాడుకలో చాలా తక్కువ. తరువాత ఆయన అన్న సర్వనామము సాధారణంగా ఖర్తని ఉద్దేశించినప్పుడే వాడుతారు.

అతగాడు ‘అతను’ అన్న సర్వనామము, ‘తను’, మహాన్మహాతీ సర్వనామ రూపం ఏకవచనంలో ఇక్కడి వ్యవహారంలో ఉంది.

నిర్దేశక సర్వనామాలు :

అల్లది ‘అది’, అల్లాడు ‘వాడు’, ఇల్లిది ‘ఇది’, ఇల్లిడు ‘వీడు’ కూడా ఇక్కడ వ్యవహారంలో ఉన్నాయి. ఇవి అల్ల, ‘అక్కడ’, ఇల్లి ‘ఇక్కడ’ అనే దూరార్థక, సమీపార్థక విశేషణాలమీద చేరి ఈ పదసంబంధాలు ఏర్పడ్డాయి.

బహువచనరూపాలు :

అక్కడ కొంతమంది వ్యవహారంలో చేతివేలు అన్న అర్థం ఇచ్చేమాటకు ఏకవచనంలో 'వేని/వేను' అనికూడా ఉచ్చారణ భేదాలతో ఉన్నది. కానీ ఈ రూపానికి బహువచనరూపం వేలు.

'చేను, వేను' కి ఈ ప్రాంతంలో నిత్యబహువచన రూపాలు చేలు, వేలు. పీటితోపాటు పునరుక్త బహువచన రూపాలు అయిన 'చేళ్ళు, వేళ్ళు' కూడా ఉన్నాయి.

నిరక్షరాస్యులలో ఏకబహువచనాల భేదం అప్పుడప్పుడు లోపిస్తుంది.

ఒక నెమని	'ఒక నెమలి'
రెండునెమని	'రెండు నెమళ్ళు'

క్రియా విభాగం :

శిష్టవ్యవహారంలో తద్గర్భార్థకంలో వ్యతిరేకార్థం సూచించడానికి సాధారణంగా కృత్తు తరువాత వ్యతిరేక క్రియ 'లేదు' చేరుతుంది. కానీ ఈ ప్రాంతంలో చాలా మటుకు తుమర్థంలో 'లేదు' చేరుతుంది.

పూర్వం దొరికేవి ఇప్పుడు దొరకలేదు.

పూర్వం దొరికేవి ఇప్పుడు దొరకడం లేదు.

ఈ విషయంలో ఇది ఇక్కడ విలక్షణంగా ఉంది అని చెప్పవచ్చు. ఎందుకంటే ఈ నిర్మాణక్రమం (తుమర్థం + లేదు) సాధారణంగా తెలుగు భాషలో భూతకాలంలో వ్యతిరేకార్థాన్ని సూచిస్తుంది.

'పిలుచు, కలుసు' క్రియలు (కొందరి వ్యవహారంలో) వ్యతిరేకార్థక ప్రత్యయం ముందు 'పిల్, కల్'గా కూడా ఉంటాయి.

పిల్ - లేదు	'పిలవలేదు'
కల్ - లేదు	'కలవలేదు'
పిలను	'పిలవలేను'
కలను	'కలవలేను'
పిలొద్దు	'పిలవొద్దు'
కలొద్దు	'కలవొద్దు'

గమనిక : ఈ క్రియలు నిశ్చయార్థక ప్రత్యయం 'అలి', ప్రార్థనాదర్శితక ప్రత్యయం 'అండి' ముందు కూడా ఇదే విధంగా ఉంటాయి.

భూతకాలంలో 'వ (ఁ,) ప, ఇనా' ప్రత్యయాలు చేరుతాయి.

అడిగే(ను),

అడిగినాను,

ఆరికించేరా.

నేను చెప్పేను

'ఇనా' ప్రత్యయం నిరక్షరాస్యులలో నిత్యం. అన్ని స్థాయిలవారిలోను మహాత్మివాచక ప్రత్యయం 'ది' ముందు 'ఉన్' క్రియ తరువాత 'ఇనా' చేరుతుంది.

ఉన్నాది

నిరక్షరాస్యులలో ఈ క్రింది నిర్మాణాలు కూడా ఉన్నాయి.

అ. పుట్టి-ఉందురు

వెంచి-ఉందును

ఆ. పెట్టుంటిని

పదజాలం

1. ఈ మాండలికంలో అవశిష్టరూపాలు కూడా ఉన్నాయి.

ఉదాహరణకు :

నూలు	‘నువ్వులు’
బైసి	‘సిగ్గు’
మట్టు	‘తోక్కు’

2. ప్రాచీన సాహిత్యంలో ఉన్న ప్రయోగాలు నేటి శ్రీకాకుళం మాండలికవ్యవహారంలో కొన్ని ఉన్నాయి (చూ. సాహిత్యంలో ప్రయోగాలు. అ7)

3. కొన్ని మాటలకు ఈ ప్రాంతంలో కొత్తర్థాలున్నాయి.

ఉదాహరణకు :

అచ్చాణి ‘ఎన్నికైనవారు’

నిఘంటువులో అచ్చాణికి ‘స్వచ్ఛమైనది, శ్రేష్ఠమైనది’ అని అర్థం. బహుళ అందరిలో శ్రేష్ఠమైనవారిని ఎన్నుకుంటారు కనుక ఇది అర్థవిస్తృతి చెందినదేమో.

కొన్ని మాటలు, నిఘంటువులో అర్థాలకు ఏకొద్ది సంబంధం లేకుండా ఉన్నవి కూడా ఉన్నాయి.

ఉదాహరణకు ‘అడ్డ’ అనే పదాన్ని చూడండి.

ఇది సాధారణంగా తెలుగులో ఒక కొలిత విశేషం. మరి తెలంగాణాలో దీనికి స్థలమనే ఇంకో అర్థం కూడా ఉంది.

‘నింబోలీ అడ్డ’ అంటే ప్రాదరాజాదులో ఒక స్థలనామము.

‘రిజావాళ్ళ అడ్డ’ అంటే రిజాలుఉండే స్థలం.

శ్రీకాకుళంలో ఇదే మాట మరో అర్థంలో వాడుతారు. ఇక్కడ ‘అడ్డ’ అంటే లైటు చిమినీ. ఇలాగే గోలికి సందు అని, డవులుకు రంగు అని అర్థాలున్నాయి. కానీ నిఘంటువులో గోలికి కొండముచ్చు, గోరి మార్పుల్ అనీ, డవులుకు అంచన, డాబు, రీతి అని ఉన్నాయి. కానీ గోలికి సందు అని, డవులుకి రంగు అన్న అర్థాలు మాత్రం నిఘంటువులో లేవు. ఇలా కొత్తర్థాలున్న మాటలు ఈ మాండలికంలో కనబడుతున్నాయి.

అన్యదేశ్యాలు :

అన్ని భాషలలో ఉన్నట్లు తెలుగులో కూడా దేశ్య అన్యదేశ్యాలు ఉన్నాయి. ఈ అన్యదేశ్యాలు అరబిక్, పర్షియన్, ఇంగ్లీషు మరాఠీ మొదలైన భాషలకి సంబంధించినవి ఉండవచ్చు.

హిందీ ఉర్దూ పదాలు : 13 వ శతాబ్దం నుంచి తెలుగులో హిందీ-ఉర్దూ మాటలున్నట్లు తెలుస్తోంది. ఈనాటికి చాలా మటుకు పరిపాలనకు సంబంధించిన పదజాలంలో ఉర్దూ, హిందీ భాషలకు చెందినవే ఉన్నాయి. అటువంటివి ఇక్కడకూడా ఉన్నాయనడం పెద్ద విశేషమేమీకాదు. కానీ వేరే మాటలు (కొత్తమాటలు, కొత్తర్థాలు ఉన్నవి) కూడా ఉన్నాయి.

అఖాడా 'నలుగురు కలిసి చిత్తమొచ్చినట్టు కాలక్షేపం చేసేచోటు'. ఈ మాట నిఘంటువులో ఎక్కలేదు.

ఉడియా బాష : ఈ జిల్లాకు ఒరిస్సా రాష్ట్రం ఒక సరిహద్దుగా ఉంది కనుక అక్కడి భాషాప్రభావం ఈ మండల భాషమీద ఉండడం సహజం. ఇక్కడ కొంతమంది తోడికోడలు అన్నఅర్థంలో 'జాదువ' అని అనడం ఉంది. ఉడియాలో 'ఝూ' అంటే తోడికోడలు. కనుక ఇది ఆభాషనుంచి ఎరువుతెచ్చుకొన్నమాటేనని స్పష్టంగా చెప్పవచ్చు. ఇలాగే తెలుగులో 'తరువాటి (అన్నం)' అన్నదానికి ఇక్కడ పర్యాయపదం పకాలి/ళి. ఇదికూడా ఉడియా మాటే. ఉడియాలో 'పఖాల్' అంటే ఆరాత్రి మిగిలిన అన్నం నీళ్ళలో వేసి పెట్టినది అని అర్థం. అలాగే బాలి 'ముక్క' దద్ద 'పింతండ్రి', కంబారు పనివాడు, బెసారో/బెసారు 'అన్ని కలిపివండిన కూర' కూడా ఉడియా భాషనుంచి ఎరువుతెచ్చుకొన్న పదాలేనేమో.

సంబంధబోధక పదాల్లో కూడా ఒక కొత్తమాట ఉంది. ఇక్కడ అన్నదమ్మల పిల్లలను గురించి చెప్పేటప్పుడు పుత్రాకూతురు, పుత్రాకొడుకు అని కూడా అనడం ఉంది. బహుశ ఇదికూడా ఉడియా సంప్రదాయమేమో.

ఇతర బాషల ప్రభావం :

ఈ జిల్లా కొంతభాగం కొండప్రాంతం. అక్కడ సవరలు, జాతాపులు మొదలయిన గిరిజనులు ఉన్నారు. ఇక్కడ నీటిపారుదల, వాగు, ఏరు అన్న అర్థంలో 'గడ్డ' అనే మాట వ్యవహారంలో ఉంది.

ఒట్టిగడ్డ నాగావళి ఉపనది

గడ్డ పెద్ద పంట కాలువ

ఈ రకంగా ఈ మాండలికంలో పరిశీలించదగిన అనేక విలక్షణాలున్నాయి.

శ్రీకాకుళం-గుంటూరు జిల్లాల వ్యావహారిక శైలి విశేషాలు

— ఎన్. శంకరమోహన్ రావు

శ్రీకాకుళం జిల్లా కళింగాంధ్ర భాషా మాండలికానికి, గుంటూరు జిల్లా మధ్యాంధ్ర భాషా మాండలికానికి చెందిన రెండు ప్రధానమైన కోస్తా జిల్లాలు. ఈ రెండు జిల్లాల వ్యావహారిక భాష పరిశీలిస్తే వ్యాకరణ రీత్యా ఎంతో సామ్యం, పదజాలం దృష్ట్యా ఎంతో తేడా కనిపిస్తాయి. అయితే ఈ తేడాలు ఆయా జిల్లాల మాండలిక వైశిష్ట్యాన్ని ప్రతిబింబిస్తూ ఉన్నా, వ్యాకరణ సామ్యాలు తెలుగుభాష ఏకరూపతను సూచిస్తున్నవి. మాండలిక పదాలు ఎక్కువగా చదువురానివారు వినియోగిస్తున్నట్లు శ్రీకాకుళం జిల్లా వ్యవహారికాన్ని పరిశీలిస్తే తెలుస్తుంది. ఈ రెండు జిల్లాల్లోని విద్యావంతుల భాషలో చాలావరకు ఏకరూపత పదజాలంలో కూడా కనిపించటం విశేషం. వీరి భాష చాలావరకు ఆధునిక తెలుగు ప్రామాణిక భాషకు దగ్గరగా ఉంది. ఈ వ్యాసంలో ప్రధానంగా ఈ రెండు జిల్లాల్లోని అవిద్యావంతుల భాషాస్వరూపాన్ని పరిశీలిద్దాం.

పద విభాగం

ఈ రెండు జిల్లాల్లోని అవిద్యావంతుల వ్యావహారికంలో ఈ కింది సామ్యాలు మనకు గోచరిస్తవి. వారి ఉచ్చారణలో మహాప్రాణం వినిపించదు.

ఉదా॥	ఖరీదు	>	కరీదు
	భూమి	>	బూమి
	లాభం	<	లాబం
	ధర	>	దర

మూర్ఖవాళ్లు ఎక్కడోగానీ కనిపించవు. సాధారణంగా మూర్ఖస్య లోపం జరుగుతుంది.

ఉదా॥	చెళ్ళు	>	ఎల్లు
	ఆపరేషన్	>	ఆపరేషన్
	భాష	>	బాస

వీరు శ, ష, స వర్ణాలకు 'స' మాత్రమే వాడుతారు. అయితే విద్యా వంతులు తమ భాషలో శ, స లకు మాత్రమే 'స' వర్ణాన్ని విరివిగా ప్రయోగిస్తారు. వీరి భాషలో 'ష' నిలిచి ఉంది.

ఉదా	శక్తి	<	సెక్తి
	శనివారం	>	సెనివారం
	విషయం	>	విషయం

మహాప్రాణత్యం విద్యలేని వారిలో అనలు కనిపించదు. విద్యావంతుల్లో చాలాచోట్ల ఉంది. అయితే ఇది వీరిలో అప్పుడప్పుడు మాయమవటం కూడా మనం చూస్తాం. విద్యావంతుల్లోగూడా అప్పుడప్పుడు మహాప్రాణం తారుమారు చేసి వాడిన సందర్భాలు లేకపోలేదు. ఈ దశని మహాప్రాణత్యలోప సంకేతంగా మనం భావించుకోవచ్చు. ఇది మొత్తం తెలుగుభాష సాధారణ పరిణామ దశగా కూడా గుర్తించవలసి ఉంది. అలాగే వైన ఉదాహరించిన

శ
స > స పరిణామం కూడా.

ఈ రెండు జిల్లాల్లోని విద్యలేనివారి భాషలో చ > స కావటం, పదాది 'వ' కారం లోపించటం గమనించవచ్చు.

ఉదా॥	చ > స	సెంబు (చెంబు)
		సాలు (చాలు)
		సేను (చేను)
	వ > ఛ	ఇత్తనాలు (విత్తనాలు)
		ఱ్ఱలు (వాళ్ళు)

ధ్వనిభేదం :

విద్యలేనివారి వ్యావహారికంలో ఈ కింది ధ్వనిభేదాలు శ్రీకాకుళం జిల్లాలో మాత్రమే కనిపిస్తున్నవి. ఇవి గుంటూరు జిల్లాలో కనిపించవు.

అచ్చులు :

అ > ఒ	పాట్లు > పోట్లు
ఎ	కష్టం > కెష్టం
ఇ	ముసలి > ముసిలి
ఉ > ఒ	కులం > కొలం
ఇ	ఇద్దరము > ఇద్దరిమి
ఇ > ఉ	ఇప్పుడు > ఉప్పుడు

హల్లులు :

ల > న	లోటుపాట్లు > నోటుపాట్లు
ట/డ > న	ఇవ్వటానికి > ఇవ్వనానికి
ర > ల	ఎవరు > ఎవలు

సంయుక్తాక్షరాలు మధ్య అచ్చులను చేర్చి విడదీసి పలకటం ఈ రెండు జిల్లాల అవిద్యావంతుల్లో మనం చూస్తాం.

ఉదా॥ కోర్టు > కోరుటు

ఇక్రీ > ఇస్తిరి

శిష్ట వ్యవహారిక భాషలో 'చ' వర్ణం నిలుస్తుందనీ, మహాప్రాణ ప్రయోగం శిష్టులు మాత్రమే చేస్తారని భావించి చాలాసార్లు విద్యలేనివారు విద్యావంతుల భాషను అనుకరించబోయి తప్పులు చేయటం కూడా జరుగుతుంది.

/చ/ సార్లు > చార్లు

మహాప్రాణం తారుమారు బాధ > భాద

కథ > కధ > ఖద

వర్ణ సమీకరణాలు ఈ జిల్లాల్లోని అవిద్యావంతుల ఉచ్చారణలో ఒక మాదిరిగా ఉంటున్నవి. ఈ ఉదాహరణలు చూడండి.

పురోగామి సమీకరణం :

సత్యం > సత్తెం

పద్యం > పద్దెం

తిరోగామి సమీకరణం :

అర్ధరూపాయి > అద్దరూపాయి

పద విభాగం

విభక్తి ప్రత్యయాలు :

శ్రీకాకుళం జిల్లా అవిద్యావంతుల వ్యావహారికంలో తృప్తియావి! అక్కడక్కడ 'తోని' ప్రత్యయం వాడటం గమనించవచ్చు. గుంటూరుజిల్లా 'తో' లేక 'తోటి' మాత్రమే కనిపిస్తుంది.

ఉదా॥ శ్రీకాకుళం : పిల్లతోని/తో

గుంటూరు : పిల్లతో/తోటి

అట్లాగే సప్తమీ విభక్తి ప్రయోగంలో శ్రీకాకుళం అవిద్యావంతుల 'ల' ప్రత్యయం 'న' ప్రత్యయంతోపాటు వాడటం గమనించవచ్చు.

శ్రీకాకుళం

గుంటూరు

కడుపుల

కడుపులో/లోన

కడుపున

కాలవగట్టున

గర్బాన

అనుబంధాలు (post position) చాలావరకు ఒకేరకంగా ఉపయోగించబడ్డాయి.

అవిద్యావంతులు

విద్యావంతులు

ఉదా॥ కాడ

చెగ్గర

కాడికి కంటే
మాటు సారి మొ॥

ఈ రెండు జిల్లాల్లో క్రియావిశేషాలు ఈ కింది విధంగా ఉన్నవి.
శ్రీకాకుళం గుంటూరు

అవిద్యావంతులు విద్యావంతులు
ఇలా ఇట్టా ఇట్లా
అలా అట్టా అట్లా

క్రియావిభాగం :

ఈ రెండు జిల్లాల్లోని అవిద్యావంతుల వ్యావహారికంలో భూతకాలిక ప్రత్యయమైన న ప (జ:) కనిపించదు. దానికి బదులు (ఇ) నా/న (i) na(:)/ (ఇ)న్ (i) n-వాడుతారు.

అవిద్యావంతులు విద్యావంతులు
ఉదా॥ చేసినా చేశాను/చేసేను
వెళ్ళినా వెళ్ళేను
జల్లినా జల్లేను
వచ్చిండు వచ్చేడు
పోయిండు పోయేడు మొ॥

అలాగే సమీప భూతకాలంలో 'ఉండు' క్రియను ఉపయోగిస్తున్నప్పుడు ధ్వని సమీకరణ జరుగుతున్నది.

విద్యావంతులు అవిద్యావంతులు
ఉన్నది > ఉండది

ఈ రెండు జిల్లాల అవిద్యావంతుల్లో భవిష్యత్ ప్రత్యయంగా త/ట ఉంటుంది. అదే విద్యావంతుల్లో తా/టా, తున్/టున్ గా ఉంటుంది.

విద్యావంతులు అవిద్యావంతులు
అవుతుంది అవతది
పోతుంది పోతది
చేస్తుంది చేస్తది
అలాగే నిండుతుంది నిండుతాది
అడుగుతుంది అడుగుతాది
పడుతుంది పడతాది

విద్యావంతులు 'తున్' వాడేచోట అవిద్యావంతులు స్వరదీర్ఘత (vowel gradation) వల్ల 'తా' వాడటం ఈ పై ఉదాహరణల్లో మనం గమనించవచ్చు.

ఉత్తమపురుష ఏకవచన, బహువచన ప్రయోగాల్లో విద్యావంతులు, అవిద్యావంతుల మధ్య క్రమంగా అక్కడక్కడ ఏకరూపత కనిపిస్తుఉంది.

విద్యావంతులు	అవిద్యావంతులు
చేస్తాను	చేస్తా(ను)/చేస్త
వస్తాను	వస్తా(ను)/వస్త

మొ॥

నిశ్చయార్థక క్రియ (obligatives) ప్రయోగంలో విద్యావంతులు 'అలి', విద్యలేనివారు 'అల' వాడటం చాలా విరివిగా మనం గమనించవచ్చు.

విద్యావంతులు	అవిద్యావంతులు
ఉదా॥ ఉండాలి	ఉండాల
పెట్టాలి	పెట్టాల
తినాలి	తినాల

అలాగే శత్రుక క్రియాప్రయోగంలో విద్యావంతులు 'తూ', అవిద్యా వంతులు 'తా' ఉపయోగిస్తారు.

విద్యావంతులు	అవిద్యావంతులు
వస్తూ	వస్తా
పోతూ	పోతా
చేస్తూ	చేస్తా

అదేవిధంగా ప్రార్థనాద్యర్థక ప్రయోగంలో ఈకిందిసామ్యాలు విద్యలేని వారిలో కనిపిస్తవి.

తెగు	'లే'
కూకో	'కూకో'

ఈ విధంగా భాషాపరంగా చాలా చోట్ల గుంటూరు- శ్రీకాకుళం జిల్లాల అవిద్యావంతుల వ్యావహారికంలో సామ్య-వై విధ్యాలు మనం చూశాం.

శ్రీకాకుళం జిల్లా వ్యవహారాలు ఎక్కువగా తమ వ్యావహారికంలో 'వేయు' అనుబంధక్రియను ఉపయోగించటం జరుగుతుంది. ఇది గుంటూరు జిల్లాలో అంతగా కనిపించదు.

ఉదా॥	తినేసి వెళ్ళు...
	చెప్పేసి...
	వచ్చేసి ...

పదజాల ప్రయోగంలో ఈ రెండు జిల్లాల విద్యలేని వ్యవహారాలు తమ తమ జిల్లాల మాండలిక పదాలు విరివిగా ఉపయోగించినా ఏకరూపతగల ఎన్నో పదాలు మనం చూడగలం. కొన్ని అలాంటివి పరిశీలిద్దాం.

శ్రీకాకుళం	గుంటూరు
సొమ్ములు	గొడ్లు
తిన్నగా	చిన్నగా
బేగంగా	బొందరగా

మందలు

మేకలు

గేదె

బ్రై

పిల్లడు

పిల్లగాడు

అతగాడు

అతను

పుచ్చుకొను

తీసుకొను

బుర్ర

తల

తొంగొను

పడుకొను

మొ॥నవి

అలాగే ఒకే పదం వాడిన కొన్ని సందర్భాలు మచ్చుకుకొన్ని చూద్దాం.

ఉదా॥

కూడు

చానా

చెరుగు

కొట్టు

బస్తా

సోలెడు

అద్దెడు

తవ్వెడు

ఇంతవరకు మనం పరిశీలించిన భాషాపరమైన ఈ సంగ్రహ విశ్లేషణలో తెలుగుభాషా మాండలిక వైవిధ్యాన్ని, అదేసమయంలో ఏకత్వాన్ని ఒకేసారి గుర్తించవచ్చు.

పరంగల్ - శ్రీకాకుళం జిల్లాల భాషలు

(ఒక తులనాత్మక పరిశీలన)

— శ్రీ పులిగడ్డ శివానందశర్మ

ఈ పరిశీలనకోసం కళింగ మండలంలో ఉన్న శ్రీకాకుళం జిల్లాలోని సోంపేట నుంచి ఒక స్త్రీ వ్యవహారనూ, తెలంగాణాలో ఉన్న పరంగల్ జిల్లాలోని మహబూబాబాద్ నుంచి ఒక పురుష వ్యవహారనూ ఎన్నుకున్నాను. వీళ్ళిద్దరూ యాదవ కులానికి చెందినవాళ్ళు. ఇద్దరికీ చదువురాదు. ఇద్దరూ యాభై సంవత్సరాల వయస్సుదాటిన వాళ్ళే. అయితే సోంపేట వ్యవహార వృత్తి పాలమ్ముకోవటం, మహబూబాబాద్ వ్యవహార వృత్తి కూలిపని చేసుకోవటం. సాధారణంగా కులాలనుబట్టి, వయస్సులనుబట్టి, విద్యాస్థాయిలనుబట్టి, నివసించే ప్రాంతాలనుబట్టి భిన్న వ్యక్తుల భాషల్లో తేడాలేర్పడతాయ్ కాబట్టి వాళ్ళకు గల భాషాభేదాలను ప్రాంతీయతకు మాత్రం పరిమితం చేసి శిష్టేతర భాషల్లో ప్రాంతీయపరంగా ఉన్న వై విధ్యాలను పరిశీలించే ఉద్దేశంతో ఈ ఎన్నిక చేశాను. ఎన్నుకున్న వ్యవహారలిద్దరి భాషల్లోనూ ఉన్న సామ్య భేదాలనూ సాకల్యంగా తెలుసుకుందాం.

వ్యవహార లిద్దరిలో ఉన్న సామ్యాలు

1. పర నిర్మాణానికి సంబంధించినవి

1. అ కారం ఒ కారంగా మారటం :

పదాదిలో మాత్రమే ఈ మార్పు కనబడుతున్నది. అదీ సోంపేట వ్యవహారంలో అత్యధికంగా ఉంది.

(మ)* ఓల్లు (వోల్లు < వాల్లు < వాళ్ళు)

(సోం)* కొడుపు (కడుపు), కొన్ను (కాన్ను), చొడుపు (చదుపు), డొబ్బు (డబ్బు), పోలు (పాలు), బొతుకు (బతుకు), రోల్లు (రాల్లు < రాళ్ళు).

* మ = మహబూబాబాద్, సోం = సోంపేట.

2. ఇ కారం ఉ కారంగా మారటం :

(మ) దుక్కున (దిక్కున)

(సోం) ఉప్పడ్కి (ఇప్పడ్కి = ఇప్పటికి)

3. ఉ కారం ఇ కారంగా మారటం :

పదాదిలో కాక ఇతరత్రా ఈ మార్పు జరుగుతున్నట్లు అగుపిస్తుంది. ఇది ఇదికూడా సోంపేట వ్యవహారంలోనే చాలా ఎక్కువ.

(మ) కానిక (కానుక)

(సోం) అయ్పోయిందును (అయ్పోయుందును), టిక్కటి (టిక్కట్టు < టిక్కట్టు—ఆంగ్లపదం), పిలిస్తావ్ (పిలుస్తావ్), బస్సలో (బస్సులో—ఆంగ్లపదం). మూడి (మూడు).

4. ఒ కారం ఎ కారంగా మారటం :

(మ) బస్సులెచ్చినయ్ (బస్సులొచ్చినయ్), బస్సులెత్తె (బస్సులొత్తె < బస్సులొస్తే).

(సోం) అయ్ పేయింది (అయ్పోయింది).

5. చ కారం శ కారంగా మారటం :

(మ) సవరం (చవరం < చ్చవరం < శవరం), నుట్టాలు (చుట్టాలు).

(సోం) నెంబులు (చెంబులు), నెప్ప (చెప్ప!), నేసింది (చేసింది), దాసి—(దాచి).

6. పదాది వ కార లోపం :

(మ) ఇడ్చిపెట్టేసిను (విడ్చిపెట్టేసిను), ఇనేది (వినేది), ఏల (వేల < వేళ).

(సోం) ఆల్లు (వాల్లు < వాళ్ళు), ఎయ్ (వెయ్!), ఎల్లాను (వెల్లాను < వెల్లాను).

7. హ కార లోపం :

ఇది పదాది, పదమధ్యాల్లో కూడా జరుగుతున్నట్లుగా కనిపిస్తుంది. కానీ పదాదిలో ఈ మార్పును సూచించేందుకు సోంపేట వ్యవహార భాషలో అవకాశం లభించలేదు.

(a) పదాదిలో - (మ) ఓటల్ (హోటల్).

(b) పదమధ్యంలో - (మ) నూటపదార్లు (నూటపదహార్లు)

(సోం) ఆర్ము (ఆరము < ఆహారము), దోయిం (దోలం < దోహం < దోహం).

8. మహాప్రాణలోపం :

(మ) కచ్చు (ఖచ్చు < ఖచ్చు), కమ్మం (ఖమ్మం), దర (ధర), పబుద్దుడు (పబుద్దుడు < పబుద్దుడు), బద్రచల (భద్రాచలం < భద్రాచలం), బూమి (భూమి), భార్య (భార్య), ఎన్నె (ఎన్నె < ఎన్నె),

(సోం) సుకం (సుఖం), దనము (ధనము), దాన్యం (ధాన్యం), ఇంద్రా గాండమ్మ (ఇంద్రాగాంధమ్మ), పాబుత్వం (పాభుత్వం < పభుత్వం < ప్రభుత్వం) గర్భాన (గర్భాన), బూమి (భూమి), భాగ్యవంతుడు (భాగ్యవంతుడు).

9. మూర్ధన్యతాలోపం Acc No. 12564

(a) శ కారం ల కారంగా మారటం - 10 = 00

ద్విత్వాలములకారం ద్విత్వాలములకారంగా మారటం తరచుగా జరుగు చుంది. ఇంతేకాక శ, తలచు సంయుక్తంగా వలకవలసి వచ్చినప్పుడు అలము లకార స్థానంలో యములకారోచ్చారణ చెయ్యటం పరిపాటి.

(మ) పెల్లి (పెల్లి), మల్లా (మల్లా), చాల్లు (చాల్లు), నీల్లు (నీల్లు),

(సోం) ఆడోల్లు (ఆడోల్లు < ఆడవాళ్లు), నీల్లు (నీల్లు), ఎల్తాను (< వెల్తాను < వెల్తాను).

954.841

RAD

10. పూర్ణానుస్వారం రావటం :

(మ) అన్కొంగనే (అనుకోగానే), ఉండంగ (ఉండగా), చిన్నంగా (చిన్నగ), నిండంగనే (నిండగానే), పెల్లిగాంగనే (పెల్లికాగానే).

(సోం) అలాంగ (అలాగ), ఇలాంగ (ఇలాగ), ఎలాంగ (ఎలాగ), సరింగ (సరిగా).

11. వర్ణాలు సమీకరణం చెందటం :

(a) తిరోగామి సమీకరణం—

(మ) ఒత్తె (ఒత్తె < ఒత్తే), ఇప్పితం (ఇప్పిస్తం), చవరం (చచ్చవరం < తవరం).

(సోం) లేత్తనే (లేత్తనే), లచ్చపెట్టు (లత్త్యపెట్టు < లత్త్యపెట్టు).

(b) పురోగామి సమీకరణం—

(మ) నరసిమ్మ (నరసింహ).

(సోం) సిమ్మాచెలం (సింహాచలం).

వై (a) లో చివరి ఉదాహరణల్లో త్త > క్ష లో షవర్ణం ముందుగా చవ ర్ణంగా మారి దానిముందున్న కవర్ణాన్ని కూడా చవర్ణంగా మార్చటం గమనించాలి.

12. సాయుక్తి కరణం :

(మ) అల్వాటు (అలవాటు), కొడ్కు (కొడుకు), కల్పినం (కలిసినం),

వాన్ని (వానికి), ఎక్రాలు (ఎకరాలు), అడ్గిన (అడిగిన), గిట్టే (గిట్టిన), చేన్నం (చేసినం), ఎత్కో (ఎత్తుకో), అమ్మోంగనే (అనుకోంగనే), పెట్ట (పెట్టిన), బత్క (బతక), పెడ్డ (పెడత), మన్నులు (మనుసులు)

(సోం) నలురు (నలుగురు), మన్ని (మనిషి), కొంద్రు (కొందరు), ఉర్కు (ఉరుకు), కెప్పు (కెప్పము < కప్పము), ఎన్నిది (ఎనిమిది), ఎక్రాలు (ఎకరాలు), తొంద్రే (తొందరే), పర్క (పరక = అర్థణా), యజ్ఞాని (యజమాని), పుట్నాను (పుట్టినాను), బొత్కు (బొతుకు < బతుకు), గొర్లు (గొర్రెలు), అడ్లు (అడ్డ = 2 మానికలు)లు, పల్కుబడి (పలుకుబడి), ఉప్పారం (ఉపకారం).

రెండో అక్షరంలో ఉన్న హ్రస్వాచ్చును తొలిగించటం కారణంగా ఈ రూపాలేర్పడుతున్నట్లు బోధపడుతుంది.

13. తాలవ్వీ కరణం + వర్ణ సమీకరణం :

యకారం ముందువచ్చే త, ద లు చ, జ లుగా మారతయ్. అప్పుడు ఆ తరువాత ఉన్న యకారం వాటితో సమీకరణం చెందుతుంది.

(మ) మజ్జ (మజ్జ < మద్య < మధ్య)

(సోం) సచ్చం (సచ్చం < సత్యం)

14. శ్వాసం నాదంగా మారటం :

(మ) ఇగ (ఇక)

(సోం) ఇగ (ఇక). ఒగుడ్ చెగ్రా (ఒకడి దగ్గర)

15. అతిప్రమాణీకరణం/అతి నాగరికీకరణం :

(మ) చంపాయించుకుంటడో (సంపాయించుకుంటడో)

(సోం) (పద్) చార్లు (సార్లు)

16. సంయుక్త వర్ణాల్లో వర్ణలోపం :

(మ) తానం (స్తానం < స్నానం), పబుద్దుడు (ప్రబుద్ధుడు).

(సోం) ప్రాదించు (ప్రాశ్నించిన), రాజాన (రాజ్యాన), పొబుత్వం (ప్రబుత్వం < ప్రభుత్వం).

2. పదనిర్మాణానికి సంబంధించినవి

1. అధికరణకారకం (సప్తమి) :

(మ) పాకాల్ల, అందర్ల, ఇంట్ల, దుక్కున

(సోం) లెక్కల్ల, కోరిట్ల (కోర్ట్ = కోర్టు), ఊర్ల, గర్బాన

వై విధంగా -ల, -న అనేవి రెండు ప్రాంతాల్లోను ఉండగా, మ.లో -ల్ల కూడా ఉంది. (ఉదా : ఇండ్లల్ల)

2. సమీపార్థకం :

(మ) ఇంటికాడ, చేసిచ్చేకాడ, గుడికాడ
(సోం) దేవుడ్కాడ, పుట్టిన్కాడ, పడిన్కాడ

3. ఉపర్యర్థకం :

(మ) గాడి (= రైలు)మీద, కూల్చినిమీద (= కూలిపనిమీద).
(సోం) మాట్మీద (= మాటమీద)

మ.లో -మీదెక్కి అనేదికూడా వాడారు. ఉదా : ఒక రెక్క
మీదెక్కి (= ఒకచేతిమీదుగా).

4. కరణకారకం (తృతీయ) :

(మ) మాతోని, వాల్లతోని, ఇస్తంతోని, ఒకర్తోని.
(సోం) పిల్లల్తోని.

మ.లో -తోటి కూడా వాడుకలో ఉంది. ఉదా : ఆయనతోటి.

సోం.లో -తో మాత్రమే వాడిన సందర్భం ఒకటి ఉంది. ఉదా :
యెప్పుతో (= ఎవరితో).

5. చేదరకం :

(మ) ఇ నై, కొట్టాడె, అంటె, చె నై;
పజ్జే నై, పుకాజ్జేతె

(సోం) ఒస్తే, కాచుకంటే, తోలేస్తే, పోతే;

ఉభయ కేంద్రాల్లోనూ -తే; -తె లు వాడుకలో ఉన్నా మ.లో -తె
అనేదే, సోం.లో -తే అనేదీ అధికంగా వాడటం స్పష్టం.

6. క్షార్థకం :

(మ) పట్కొని, చాదుకోని;
తోలి.

(సోం) అమ్మొని, పుచ్చొని, (గు) పెట్కొని, తిరుక్కొని;
తెచ్చి, పెట్టి.

రెండుచోట్లా క్షార్థక ప్రయోగం చేసేటప్పుడు ఆత్మనే క్రియ వాడటం
ఉన్నట్లు తెలుస్తున్నది.

7. వ్యతిరేక తద్దర్శార్థకం :

(మ) బత్క, తియ్య, ఇయ్యను, అమ్మం, పండదు.

(సోం) దెబ్బలాడ్చు, లచ్చపెట్చు, ఒప్పుకోను, ఒప్పు, నెయ్యం,
ఇవ్వవ్, ఇవ్వొడు (<ఇవ్వడు), సాల్చు (<చాలదు) ఎల్చు (<ఎల్లరు <వెళ్ళరు)

ఉభయప్రాంతాల్లోనూ క్రియామూలమీద అ చేరి ఆ పై న పురుష ప్రత్యయం చేరటం గోచరిస్తుంది. ప్రథమ పురుష ఏకవచనంలో పుంలింగే తరాలకు పురుషప్రత్యయంగా ద్వు రావటం రెండుచోట్లా ఉంది. కానీ మ.లో -ది రావటం కూడా కనిపిస్తుంది. ఉదా : బాగుండది.

లి. పదజాలానికి సంబంధించినవి

ఉర్కు- (= పరిగెత్తు), నాయ్ను/నాయన, బూమి (పొలం), తోలు- (పంపు) - ఇది మనుష్యులకు కూడా వర్తిస్తుంది.

(మ)

(సోం)

ఉర్కురా, (= పరిగెత్తుకునిరా)

గొల్లా! పాలున్నాయేఅంటే గెట్కు నుర్కెత్తం...

పెండ్లాడ్కొన్నుంచి

వానికెల్కలేదు, బూమిలేదు

సెల్లాడ్న పెన్విట్క బూమిలేదు.

నాయన్జచ్చేక పెండ్లయింది

అమ్మా నాయన్కి బూమిలేదు.

(బిడ్డనూ, అల్లన్నీ) ఇండ్ల దోల్ని

మరుసూర్మనోలేనై...ఎంతేడుస్తాది.

B వ్యవహార లిద్దరితో ఉన్న భేదాలు

1. వర్ణ నిర్మాణానికి సంబంధించినవి

(a) మహాబాబాబాద్ వ్యవహారంలో మాత్రమే కనిపించేవి :

1. బహువచన ప్రత్యయాల ముందు య, జ ల లోపం :

రూపాలు (రూపాయిలు), రోలు (రోజులు).

2. వర్ణ వ్యత్యయం :

సదురుడు (సరుదుడు < సర్దుడు)

3. వర్ణ సమీకరణం :

తిరోగామి -

నిట్టూరం (నిష్టూరం < నిష్టరం), కచ్చు (కర్చు < ఖర్చు),

పూత్తిగ (పూర్తిగ);

పదాంతంలో... బామ్మర్ది (బావ + మరిది), నాత్తప్పయింది (నాది + తప్పయింది), అక్కల్లేదు (అక్కర + లేదు), తిర్పచ్చాపిత్తనన్నం (తిర్పితి + చూపిత్తనన్నం)

4. పదాంత సంధితో సరళాదేశం :

మేం గల్పినం, పనిగావాలె, బిస్తర్గట్టున్న, ఇల్లు గాపాడ్కినుండు; చిల్లరగేస్తున్నాగాని, నాయవచ్చిండు, బుద్ధి జెప్పిచ్చునునే తనుగాదు; నన్నిల్నిను, కమ్మం బోయ్ను, మందుల్పెట్టిందన్నప్పి-, కొడ్కు బుట్టిండు; ఇండ్లదోల్ని, దగ్గరియ, మా బావదీస్కొచ్చి, కూరల్నార లెచ్చుంట-

(b) సోపేట వ్యవహారలో మాత్రమే కనిపించేవి :

అ కారం ఇ కారంగా మారటం :

డజిన్ (డజిన్-అంగ్లవరం), పాతికి (పాతిక), భయ్యం (భయం- ద్విష్టికరణంతో), యజమాని (యజమాని).

2. అ కారం ఉ కారంగా మారటం :

అప్పడ్కి (అప్పడ్కి < అప్పటికి), ఒకుల్ (ఒకల్ < ఒకల్ < ఒకళ్ళు), ఒక్కు (ఒక్క), మనుమాలు, (మనమరాలు)

3. అ కారం ఎ/ఎ కారంగా మారటం :

అరెయ్ (అరెయ్ < అరవయ్), డెబ్బయ్ (డెబ్బయ్ < డెబ్బయ్) కెప్టం (కప్టం), గెంటలు (గంటలు), గెడ్డి (గడ్డి)

4. ఎ కారం ఇ కారంగా మారటం :

గొర్రె (గొర్రె), నీను (నేను), పన్నిండు (పన్నెండు)

5. న కారం ల కారంగా మారటం :

ఎనా (ఎలా?), నేదు (లేదు), నోట్పాటు (లోట్పాటు < లోటుపాటు).

6. ప కారం మ కారంగా మారటం :

కన్నడున్నవ్ (కన్నడుతున్నవ్ < కనపడుతున్నవ్)

7. ప కారం వ కారంగా మారటం :

ఎల్తప్పు (ఎల్తప్పు < ఎల్లేతప్పు < వెల్లేటప్పుడు), ఇప్పుడు (ఇప్పుడు < ఇప్పుడు)

8. మ కారం వ కారంగా మారటం :

పెన్నిటి (పెన్విటి < పెన్నిటి < పెనిమిటి)

9. రేఫ ల కారంగా మారటం :

యొవులో (యొవులో < ఎవరో < ఎవరితో)

10. ల కారం న కారంగా మారటం :

పోట్లు పట్టాల్కి (పాట్లు పట్టాన్కి).

11. ల కారం రేఫగా మారటం :

తొల్పూర్ పాప (తొల్పూల్ పాప)

12. టడ కారం న కారంగా మారటం :

ఇవాన్ని (ఇద్దాన్ని), కట్టుకోనాన్ని (కట్టుకోటాన్ని),
కెవ్వపడాన్ని (కవ్వపడ్డాన్ని)

13. ణ కారం ట కారంగా మారడం :

కుష్టుడు (కుష్టుడు < కృష్టుడు)

14. మూర్ధన్యతా లోపం :

ఎల్ తడ్డు (ఎల్ తడ్డు < వెళ్ళేటప్పుడు); ఎల్లిపోయ్ తడ్డు
(వెళ్ళిపోయేటప్పుడు); అంతాను (అంటాను)

15. స్వరదీర్ఘ కరణం :

ఊపార్కరం, (ఉపకారం), తావ్దే (తవ్వెడే), పయ్యార్డ్
(పయ్యద), ఏవ్వు (ఎవడు), ఈలాట్పని (ఇలాటిపని),
కాల్కత్తా (కలకత్తా)

16. ద్విశీకరణం :

కడుపున్న (కడుపున), పద్దమూడు (పదమూడు), కల్పిన్నే (కల్పినే)

17. వర్ణ సమీకరణం :

(i) తిరోగామి-

అర్ద (అర్ద < అర్థ), ఖమ్మం (ఖర్మం)

(ii) పురోగామి

చేస్తున్నాన్ (చేస్తున్నాను), నీళ్ళేస్తున్నాన్ (నీళ్ళేస్తున్నాను).

18. అతి ప్రమాణీకరణం/అతినాగరికరణం :

వేమాండకం (ప్రమాణం), క్రిందట (కిందట), ఎత్తేత్రం (అత్యాశ)

19. వర్ణ లోప వ్యత్యయాలు :

ఇత్తి (విత్తి < విత్తి < వృత్తి)

20. సంయుక్త వర్ణ సులభీకరణం :

ఇస్తీరి (ఇస్త్రీ), కోరిట్ల (కోర్ట్ల = కోర్టులో)

21. ల కారం బహువచన ప్రత్యయం ముందు వ కార లోపం :

వస్తులు (వస్తువులు), గాల్ల (గావల్ల < గావాల్ను)

22. పదాది ప్రకార లోపం :

ఎడ్డావ్ (పెడ్డావ్), ఓయిస్తాను (పోయిస్తాను)

23. శ్వాసం నాదంగా మారటం :

ఉచికి, (ఉచికి), బొదుక్తాం (బొతుక్తాం < బతుక్తాం)

24. పదాంత సంధిలో యడాగమం :

ఆ యడ్డెడు (ఆ + అడ్డెడు), నా యమ్మకు (నా + అమ్మకు)

25. పదాదిన వర్ణాగమం :

ఇ. స్కూలు (స్కూలు - ఆంగ్లవనం)

26. ప్రకారం యకారంగా మారటం :

అయి (అవి), పోయే! (పోవే!)

27. పరసంధిలో పూర్వ పదాంత దీర్ఘంపోయి పరపదారంభవర్ణ ద్విత్వం కావటం (త్రికసంధి)

ఇ న్నల్లర్నిగ్గ (ఈ + నల్లర్నిగ్గ)

2. పదనిర్మాణానికి సంబంధించినవి

1. భూతకాల ప్రత్యయం :

మహాబూబాబాద్ వ్యవహార భాషలో భూతకాల ప్రత్యయాలుగా -ఇన-ఇన లు ఉత్తమ మధ్యమపురుషల్లోనూ, -ఇన్, న లు ప్రథమపురుషలోనూ వస్తాయి. ఉత్తమపురుషలో -తి ప్రత్యయం వాడిన సందర్భాలు ఒకటిరెండు కనిపిస్తున్నయ్. (ఉదా॥ తోడ్తి) అట్లాగే, ప్రథమపురుషలో -ఉండే (దీని తర వాత పురుష ప్రత్యయంరాదు) ప్రత్యయం వాడిన సందర్భాలుకూడాఉన్నయ్. ఈ రూపాలు గ్రాంధికరూపాలో మాండలికరూపాలో చెప్పటం కష్టం. (ఉదా: అవులేవుండే, ఆడాల్లు... అందరు దిగి తానం జేస్తాండే, ఒక దొరవుండే; నా పొలంవుండే). మరో ప్రత్యయంకూడా భూతకాల వాచకంగా వాడేడా వ్యవహార. (ఉదా : నాయనచ్చె; తాతజచ్చె).

సోంపేట వ్యవహార విషయంలో -ఇనా,-నా లు అత్యధికంగానూ, -ఏ అత్యల్పంగానూ అన్ని పురుషల్లోనూ కనపడతాయి. అయితే ప్రథమపురుష పులింగేతరాల్లో -ఇన్ ప్రత్యయం ఎక్కువగా వాడటం ఉంది.

మహాబూబాబాద్			సోంపేట	
ఉ-ప-	-ఇన- -న- } (ఛ)	చూసిన, వచ్చిన, చది విచ్చిన, ఇచ్చిన, చద్దిన ఎత్తె, జేన్న, అన్న, అన్నున్న, ఉన్న, కట్టున్న	-ఇన- -న- } ను	పుట్టాను, ఎల్లాను, తాగినాను, ఎల్లో యొచ్చినాను, ఎల్లాను
బ-	" (మ్)	కల్పినం, పోయినం, వచ్చినం, చేన్నం ఉన్నం	" (మ్)	చేసినా, తిరిగినాం
మ-ప-	" (పు)	చాదినవ్, నవ్రిచ్చినవ్	" (పు)	చేసినావ్, పుట్టించావ్, ఇచ్చినావ్
బ-	—	—	—	—
ప్ర-ప- పు-	-ఇన్- -న- } (డు)	చెప్పిండు, చచ్చిండు, పంపిండు, కొట్లాడిండు, కొంచబోయిండు, అన్నడు, ఉన్నడు		పుట్టాడు
ఇతరం-	" (ది)	ఒచ్చింది	-ఇన్- -న- } (ది)	ఇచ్చింది, చేసింది, అన్నాది అయిపోయింది, అయింది
బ-మ-	" (రు)	పెట్టిను, ఇచ్చిను, ఒచ్చిను, అయ్ను	" (రు)	ఎల్లోయారు, చేసేసారు
ఇతరం-	" (య్)	ఉన్నయ్	" (యి)	ఉన్నాయి

2. తద్ధర్మార్థక ప్రత్యయాలు :

అతి సరచుగా త, అతి అరుదుగా తాలు మహాబూబాబాద్ వ్యవహార భాషలో తద్ధర్మార్థక ప్రత్యయాలుగా కనిపిస్తున్నయ్. అయితే ఒక్క ప్రథమ పురుష ఏకవచన పుంలింగేతరాల సందర్భంలో మాత్రం- తున్ ప్రత్యయంకూడా అప్పుడప్పుడు వాడటం ఉంది.

సోంపేట వ్యవహార భాషలో తా మాత్రమే అన్ని సందర్భాల్లోను వాడటం కనిపిస్తుంది. అంటే ప్రామాణిక భాషలోలాగా కాకుండా ప్రథమ పురుష ఏకవచన పుంలింగేతరాలకు కూడా ఈ ప్రత్యయమే వాడుకలో ఉంది. అప్పుడప్పుడు ప్రహస్యప్రకారంకూడా ఈ వ్యవహార వాడతాడు.

మహాబూబాబాద్			సోంపేట	
ఉ-ప-	-తా/త- (ను)	పోతా, వస్తా, ఇస్తాన్, వెడ, ఇస్త, పోత,	-తా- -టా- } (ను)	చేస్తాను, చెరుగ్తాను, కోడ్తాను, నమ్మతాను, చేస్తాను, కూకుంటాను, పట్టుంటాను
బ-	-త- } -ట- } (మ్)	ఇస్తం, పోయెస్తం, ఇప్పిస్తం, పెట్టుకుంటం	-తా-(య్)	బొదుక్తాం, చేస్తం
మ-ప-	—	—	-తా- (పు)	ఇస్తావు, ఎడ్తావ్
బ-	—	—	—	—
ప్ర-ప- పుం-	-శ- } -ట- } (డు)	బత్కుడు, జోతడు, తీసేత్తడు, చంపాయిచ్చుంటడు	-తా- (డు)	బతుక్తాడు, జీవిస్తడు
ఇతరం-	-తు/త- (ది)	అయ్యుంది, అయిద్ది (అయితది)	-తా- (ది)	నిండ్తాది, పడుస్తాది, తెలుస్తాది, గిడ్తాది, ఎల్తాది. నొడుక్తాది
బ-మ-	—	—	—	—
ఇతరం-	—	—	-తా/త- (యి)	అస్తాయి, పుడ్తయ్

చి. శత్రుక ప్రత్యయం :

సోంపేట వ్యవహార భాషలో -తున్నా-, -తాన్న-, -తన్నా-, -తన్-, -తన్న- లు శత్రుక ప్రత్యయాలుగా ఉన్నయ్. అయితే, పీట్లలో -తున్నా-, -తన్నా-ల వాడకం ఎక్కువగా ఉంది. -తన్- ప్రత్యయం ఒక్క ప్రథమ పురుష ఏక వచన పుంలింగేతర సందర్భాల్లోనే వస్తుంది.

మహాబూబాబాద్ వ్యవహార భాషలో -తాన్న-, -తాన-, -తాన్- లు శత్రుక ప్రత్యయాలుగా ఉన్నయ్.

మహాబూబాబాద్			సోంపేట	
ఉ-ఏ-	-తాన్న- (ఛ)	గడుప్తాన్న	-తున్నా- (ను)	ఎల్వోయొస్తున్నాను; చేస్తున్నాను
			-తాన్న-ఛ	చెప్తాన్న
బ-	—	—	-తున్నా-	తూంగుంటున్నాం,
			-తన్నా-	చేస్తున్నాము,
			-తాన్న- (మ)	భోంచేసేస్తాన్నం
మ-ఏ-	—	—	-తున్నా- (వు)	కన్నడున్నావ్
బ-	—	—	—	—
ప్ర-ఏ- పుం-	-తాన్- (డు)	చాదుకుంటానడు	-తన్నా- (డు)	ఇస్తన్నాడు
ఇతరం-	-తాన్-(ది)	అంటాంది	-తన్-(ది)	చేస్తంది
బ-మా-	-తాన్- (రు)	బత్తాను	-తన్న- (రు)	పోతన్నరు, పోత న్నారు, ఏడస్తన్నార్
ఇతరం-	—	—	-తన్న- (యి)	ఒస్తన్నయ్

4. నిశ్చయార్థక ప్రత్యయం :

మహాబూబాబాద్ లో -ఆలె, -ఆల ప్రత్యయాలుండగా; సోంపేటలో -ఆల్ల, -అల్ల, అల ప్రత్యయాలున్నాయి. ఉభయ ప్రాంతాల్లోనూ -ఆల అనేది వాడుకలో ఉందన్నమాట. కానీ, సోంపేటలో -ఆల్ల అధికంగా వాడుకలో ఉంది.

(మ) ఇయ్యాలె, రావాలె, చెయ్యాలె.
చెప్పాలె, చూపియ్యాలె

(సోం) కెప్పవడాల్ల, మార్చికోవాల్ల, పట్టుకోవాల్ల, కట్టాల్ల,
కూకోవాల్ల, కావాల్ల
పుట్టించల్ల, ఇవ్వల్ల, కావల్ల,
ఉండాలి, ఇవ్వాలి, కావాలి.

5. భార్యక ప్రత్యయం :

మ. లో -అటం/అడం, -ఉడు, -ఏది అనే మూడూ భావార్థక ప్రత్యయాలుగా ఉంటే, సోం.లో -టము/డము మాత్రమే ఉంది. అంటే సోం.లో -అటం/అడంల అంత్య మకారానికి ఉ చేర్చి ము గా పలుకుతారన్నమాట.

(మ) ఏస్కోటూ, ఎతోకోటం, బత్కడం
చేసుడు, సమరుడు
చేసేది, పెట్టేది

(సోం) జీనించటము, పన్నేయించడము, కోస్కోడ్మా, తోన్కోడ్మా
మోస్కోడ్మా, తీస్కోడ్మా.

సోం.లో ఆత్మనే ప్రత్యయంతో కూడిన క్రియా ప్రాతిపదికపైన చేరిన భావార్థక ప్రత్యయంతో ద్వితీయ వ్రాస్వాచ్చులోపించడం గమనించదగ్గ విషయం.

6. ద్వితీయాదివిభక్త్యంగం :

నామ ప్రాతిపదిక చివర డు ఉంటే, దానికి క్రి ప్రత్యయం చేర్చినప్పుడు, మరొకవదంతో అది సమసించినప్పుడు సోంపేట భాషలో ఆ డ్ కారం మారదు కాని మ.లో అది తరిచుగా న్న కారంగా మారుతుంది.

(మ) అల్లున్ని, వాన్ని, దేవుని గుడి
దేవుడికి, అల్లుడికి

(సోం) దేవుడ్కి, అడ్కి, మొగోడ్కి

7. అనంతర్యాద్యకం :

సోం.లో తర్వాత ఉపయోగంలో ఉండగా మ.లో ఏక, -అక/అంక అనేవి వాడుకలో ఉన్నయ్.

(మ) చచ్చేక,
అన్నాక,
తీస్కున్నంక, పోయ్నంక

(సోం) పుట్టిస్త్రావత

8. (తద్ధర్మార్థక) క్రియాజన్య విశేషణం :

సోం. లో క్రియామూలమీద -ప చేరుతుంది. మ.లో -పట్టి చేరుతుంది.

(మ) తిగ్గెటి-

(సోం) వచ్చే-

9. అప్యర్థకం :

-ఇన ప్రత్యయం సో.గోనూ; -ఇనా, -ఇనాగాని మ లోనూ క్రియల మీద చేరతాయి.

(మ) ఒచ్చినాగాని, చెప్పినాగాని, అన్నాగాని;
ఉన్నా, పోయినా.

(సోం) చేసిన, ప్రాదించిన (ప్రార్థించిన)

(a) మ. వ్యవహారలో మాత్రమే :-

1. సమయార్థకం :

-తల్లె ఉ : అవ్పడ్తల్లె.

2. శత్రుత్వం :

తెచ్చుంట, పట్టేసుకుంట

3. అవు బదులుగా అయ్యు :

అల్వాటయిద్ది, అయ్యూంటది, అయ్యుంది.

4. పూర్వవర్ణ దీర్ఘంపోయి పరవర్ణ ద్విత్వం రావటం :

తెవు.

5. దగ్గరికి బదులుగా కాడికి :

ఇంటికాడికి, గుడికాడికి

(b) సోం. వ్యవహారలో మాత్రమే :-

1. అప్పటినుంచి బదులుగా కాడ్నుంచి :

పల్లెకాడ్నుంచి, పర్వాలెన్నాడ్నుంచి

2. -అనికి బదులుగా తద్ధర్మార్థకమీద -అంచే చేరుతుంది,

తింటామంచే, కట్టుకుంటామంచే, కడ్డామంచే

3. భావార్థక రూపాలు ఒక్కొక్కప్పుడు అటం బదులుగా -అనం చేరటం వల్ల ఏర్పడతాయి.

కషపడాన్ని, ఇవ్వాన్ని/ఇవ్వాన్ని, కట్టుకోనాన్ని

4. వ్యతిరేక నిశ్చయార్థకాల్లో అన్నంతరూపం మీద ఒడ్డు చేరుతుంది.
చెప్పొడ్డు (= చెప్పక్కలేదు)

5. బహువచన లోపం :

నాల్నూపాయ్, రొండ్రూపాయ్, పద్దకొండుమన్నీ.

6. నిర్ధారణార్థక పంచమీ విభక్తి ప్రత్యయం :

నా కాడికి (= నాకంటె)

లే. వాక్యనిర్మాణానికి సంబంధించినవి

సోం. వ్యవహారలో మాత్రమే :

1. 'ని' (ద్వితీయ) కు బదులుగా 'కి' (షష్ఠి) వాడటం :

మనుమాల్కెల్కొనెల్లాను, అద్దుగుర్కి యొడ్డు పెల్లాడ్డాడు?
దేవుడ్కి ప్రాదిస్తాన్నం, నాక్కిలిస్తావ్, నాకేరమ్మంది, రాజం
తోడై నా లచ్చపెట్టు.

2. అంతాగమవర్ణ లోపం :

మేం ముగ్గురుంటాం. (ముగ్గురు ← ముగ్గురం)

4. పదజాలానికి సంబంధించినవి

(మ)

(సోం)

గది, గిది, మొ॥

అది, ఇది, మొ॥

పాలి

దఫా, చారి (= సారి), మాటు

నువ్వు

నీవు

ఆయాల

ఆపొడ్డు

దన్నం

దండం

బర్రె

గేదె

బిడ్డ

కూతురు

పిన్న

సమచ్చరాలు

చాదు-

పెంచ-

కాపాడు-

కాచుకోన్-

(2) మ. వ్యవహారలో మాత్రమే :

మంచిగ (బాగా), మంది (ప్రజలు), -కూడి (-కలిసి), రెక్క
(చెయ్యి), అవుసు (అయ్యవ్యం), తనం (వయస్సు), తప్పకుంట (తప్పకుండ).

అన్నెప్పి (అని), పూకో (ఊరుకో), అన్నంబి (అటువంటి), ముంగల (ముందు)
ఇన్న (ఇక్కడ), దాయబెట్టు- (దాచు-), కొంచబోవు- (తీసుకుపోవు-),
చద్దిన (చదివించాను - చదివింపులు), చెల్క (మెట్ట భూమి), మేనోడు
(cross-cousin), చుట్టు (మైల-సూతకం), పాజ్జుట్టు (బూజు), మెదులు-
(ప్రవర్తించు-).

ఇంగ్లీషు పదాలు : ఓటల్ (హోటల్), మీటింగు

సంస్కృత పదాలు : తానం (స్నానం), సవరం (క్షారం), బామి
(భూమి), ఇష్టం, పబుద్దుడు, బయం, పావం, దర;

ఉర్దూ పదాలు : గాడీ (రైలు), జాగ (ఇశ్శుస్థలం), బిస్తర్, ఇతప్
(surrendering document), రకం (శిస్తు) పలానా గిరిన్ (మిల్లు), అమాన్ పని
(కూలిపని), పుకారు (ప్రచారం), రుమాల్, ఖర్చు, రోజు, మేస్త్రీ

(b) సోం. వ్యవహారంలో మాత్రమే :

లచ్చారం (లక్ష్మీవారం-గురువారం), ఓపిక (నమ్మకం), ఎల్తుంది
(గిడుతుంది), ఎల్లిపోయెచ్చ- (వచ్చు-), ఏటి? (ఏమిటి?), పెనివిటి (భర్త),
చాకింటిరేవు (చాకిరేవు), యజమాని (భర్త), పడినకాడ (మెట్టినవోట),
కాచుకుంటే (కాపాడుకుంటే), అదునుచి (అదువల్ల/అదుచేత), పులివిన
బట్ట (మాసిన బట్ట), నిజమంత్రాం (సత్యవంతురాలు), తూంగున్- (పడుకొను/
నిద్రపోవు-), కూకొన్- (కూర్చొన్-), ఆ పొద్దు (ఆ రోజు), దర్దాపుల
(సుమారు), పర్క (అర్థణా), ఒప్పుం (ఒప్పుకోం), మీకాడ్కి మాకాడ్కి
(మీకూ మాకూ), ఒర్ర (నెత్తి), తిరుక్కోని- (తిరిగి-), ఏటికి (ఎందుకు?)
కయ్యం (పోట్లాట),

కంగ్లీషు పదాలు : ఆపరేసాలు (ఆపరేషన్లు), డజిన్, గ్లాసు, యార్డు
(ఐడియా), రేడ్డ (రేడియో), రోరిట్ల, కేసు, టీ, టిక్కెట్.

సంస్కృత పదాలు : కష్టం, సుకం, కర్మ, ప్రాదించిన, ఇర్తి (వృత్తి)
జీవిస్తాడు, బామి (భూమి), దనం, యాపారం, ఎత్తేసం (అత్యాశ), సతెం,
పేమాండకం (ప్రమాణం), అద్ద, బాగ్యవంతుడు, బలం, వస్త్రం, ఊపార్కం.
గర్బాన, పబుత్తుం యతం (ఆత్మ), రాజాన (రాజ్యంలో) ఆలకిస్తుంటారు,
కాలం, దేసెం. పర్బాల్లు, లచ్చారం (లక్ష్మీవారం), పుర్దుడు, అన్నం, బోంచేసే
స్నానం, లచ్చపెట్టు, దినం, భయ్యం, జేమలోకం (బ్రహ్మలోకం), ఆర్దు
(ఆహారము),

ఉర్దూ పదాలు : దఫా, నౌకరి (ఉద్యోగం), ఇస్తిరి (ఇస్త్రీ), ఆకర్కు,
రోజు

పరిశీలన సారాంశం

వ్యవహారద్వారాలోనూ ఉన్న ముఖ్యసామ్యాలు : శాసనాలు లేక
గోపదం, పదాది మా, వలలోపం, పదమధ్య ద్వితీయప్రాసాచ్చు లోపం, మహా
పాణలోపం, -ల, -కాడ, -తోని మొదలైన విభక్తి ప్రత్యయాల వాడకం
ని వారి 'శిష్టేతరత్వా'న్ని సూచిస్తయ్.

ఇక, వాళ్ళభాషల్లో కనపడే తేడాలు వాళ్ళున్న ప్రాంతాల కారణంగా
హాత్రమే ఏర్పడినవని చెప్పచ్చు. అవి :

1. మహబూబాబాద్ వ్యవహారంలో పదాంత సంధి కారణంగా సరళాదేశం
జరగడం ఒక ప్రత్యేకత.

సోంపేట వ్యవహారంలో ల కారం గ కారంగా మారటమూ, స్వరదీప్తి
కరణమూ, పదాంత సంధిలో యడాగమం జరగటమూ (అత్వసంధి)
విశేషం.

2. క్రియారూపాల్లో, అందునా ప్రత్యేకంగా భూతకాలిక క్రియల్లో, వారి
మధ్య తేడా స్పష్టంగా కనపడుతుంది. అన్ని క్రియల్లోనూ ఉత్తమ
పురుష ఏకవచనంలో పురుషప్రత్యయం అయిన న్న ఉంచిన రూపాలు
సోంపేటలోనూ, వదిలేసిన రూపాలు మహబూబాబాద్ లోనూ వాడు
కల్లో ఉన్నయ్.

ప్రథమ పురుష ఏకవచనంలో పుంలింగేతర ప్రత్యయంగా సోంపేటలో
దు మాత్రమే ఉంది. మహబూబాబాద్ లో దు తో పాటు ది కూడా
ప్రత్యామ్నాయంగా ఉంది

3. ద్వితీయాది విభక్త్యంగంగా సోంపేటలో డ ఉండగా మహబూబా
బాద్ లో అది న గా మారుతుంది.

4. వాక్య నిర్మితిలో ద్వితీయావిభక్తి ప్రత్యయానికి బదులుగా షష్ఠీ
విభక్తి ప్రత్యయం వాడటం సోంపేట వ్యవహారంలోనే ఉంది.

5. సోంపేటలో ఇంగ్లీషు పదాలు ఎక్కువగా వినబడతాయ్, మహా
బూబాబాద్ లో ఉర్దూపదాలు ఎక్కువ.

6. సంస్కృతతత్వమ శబ్దాలు సోంపేటభాషలో వచ్చినన్ని మహబూబా
బాద్ లో రాలేదు.

6 సూండలిక పదాలు పదబంధాలు

అడ్డ
అలపొద్దు
ఏవలేయు
కంప
కత్తు కలుపు
కన్నుగీరు
కమాను
కర్త
కిరిది
కునికెయ్యడం
కొర్నుంచు
కొర్నొగ్గేయు

లైటు చిమ్మి
సాయంత్రం
దాహంవేయడం
కొబ్బెర చీపురు
స్నేహం చేయడం
కంటికురుపు
కేంపు
కారణం
చిల్లర
చచ్చిపోవడం
కొర్ను మేపడం
సాగుచేయకుండా భూమి
వదిలేయడం

కోనారి
కోలు పీపా అవు
గండికవు
గండికచేయు
గల్లా
గాయకం
గిలక్కి నీరు దిగడం
గుండ
గుండాం

యాదవ స్త్రీ
ఉబ్బితబ్బిబ్బ కావడం
అందోళన పడిపోవడం
1. అల్లరిచేయడం,
2. ఉత్సవం/సంబరం చేయడం
కిరోసిన్ పంప్
ప్రియం
బుర్ర తిరగడం,
పొడి
హడావుడి ఉదా: ఎందుకలా
గుండాం పడిపోతావ్

గుత్తులు
గేటు కాపేయు
గొల్లు
గోలి
టోపి అల్లు

పాదాలు
గేటు దగ్గర కావలా ఉండటం
అల్లరి
సందు
మోసం చేయడం

డవులు

తండాగా

తాటాతూట

తీపి దిగెయ్య

తుడుచు

తూకం

తెండు

దిబ్బడాలు

దిలాసా

దీవి

దుక్కి

దుక్కి పూయు

నఫ్తిరి

నాగులు

నిమావేసుక్కుర్చును

నిట్ట మోయు

నీరు తెండేయు

నీగు పూను

పగిడి

ప్రమాండకం చెయ్య

పల్ కర్ర చేయు

పల్ దోమ్ పుల్లచేయు

పలుకుబడి చేయు

పల్లకొను

పాలు తిరిగేయు

పికరు లేకుండా పోవు

పిక్కలాగాఉండు

పిలక తిరుగు

పిల్లి కూనలు

పొడగట్టడం

పొర్లు

బండి పూయు

రంగు

తృప్తిగా

ఏదో సర్దుబాటు

నష్టం కలగడం

ఊడ్వడం

తక్కిడ

తోడడం

పచ్చిగా ఉన్నవి.

నిబ్బరం, ధైర్యం

చూడాలనే కోరిక

వర్షం

బండికి ఎడ్లు కట్టడం

వెకిలి పనులు చేసేవాడు

చెవులకు పెట్టుకునే ఆభరణం

ఊరికే కూర్చుని పనులు ఎగెయ్యడం

తాదృత తెలియడం

నీరు తోడడం

నీరు నిలవడం

(తల) పాగ

ప్రమాణం చెయ్యడం

పళ్లు తోముకోవడం

..

మాట్లాడడం

ఊరుకోడం

పాలు పారబోయడం

అయిపులేకుండా పోవడం

పుష్టిగా ఉండడం

బుర్ర తిరగడం

రూపాయలు

తోచడం

దాటడం

బండికి ఎడ్లు కట్టడం

చింద వెయ్య
బడ్డు
బారుగా అవుపడు
బరువసా
బవిష్వం
బుక్కుల్ పోవు
బులావులు

బొమ్మల్లా పడడం
బోజీ
మండిక/మండిగె
మడక
మాట మీగలడం
ముడుకు/ముడుసు
ములికి
మెకం
యాతం
రెంటాం
రేక
లయలు వెయ్య
లాంతరు వెయ్య

వండ
వరకట్టు
వలం
వలవేసి చూడడం
వీగిపోవు
షలాగ్గా
సత్యం చేయు
సదావృత్తి
సరకత్తు
సాలు (<చాలు) పోయు
సార్లా
సొమ్ములు పూయు

తనఖా పెట్టడం
తీగె
చాలా బాగున్నట్టు కనబడ్డం
ఆసరా
గౌరవం
భయపడడం
మంచిమాటలు చెప్పి పనులు
చేయించుకోడం

బోర్లా పడడం
విందు భోజనం
మట్టిచిప్ప
ప్రాంతం, ప్రదేశం
నోటికొచ్చినట్టు మాట్లాడడం
మోకాలు
ముల్లు
సవరం
మనసు
మూపురం
చేద
చూ : బులావులు
పేకాటలో వనికొచ్చిన
ముక్కులు వెయ్యడం

పెద్ద సొరంగం
బాగుచేసి హక్కు ఏర్పరచుకోడం
లావు
ఆలోచించి చూడడం
ఓడిపోవు
సన్నగా
ప్రమాణం చేయడం
తిండి
ఊరేగింపు
నాగలితో దున్నడం
పూర్తిగా
బండికి ఎడ్లు కట్టడం

సాహిత్యంలో ప్రయోగాలు

ఇలాయి బుడ్డి = ఒక కర్రకు తగిలించు దీపం బుడ్డి
 “తగ సూర్య ప్రచలాయి లాయులును జుద్రజ్యోతులు”
 హంసవింశతి ౩ ఆ.

ఒర్ర (గుండ) = కారం
 “ఒక కొన్ని ద్రబ్బెడలోక గొన్ని తాలిపులోక
 కొన్ని విధముల యొట్టు చేరులు”
 పాండు, ౪, ఆ.

కూన = పిల్ల
 “కూనలఁగానలకుఁబనుపు కొననేరుతునే”
 అచ్చతెనుగు రామాయణం, బాలకాం.

కోక = చీర
 “కోకయునాననంబు గొడుగున్
 శయనాదులుఁ దానయైశయో
 త్సేకముతోడ నాగకుల శేఖరుఁడున్
 ధ్వజవాహనాదికా, స్తోకవపుర్వి శేషములతో
 గరుడుఁడుఁబురంబు సర్వమున్, దాకొని
 కాచుచున్నకుముద ప్రముఖుల్ సతతంబుఁ గొల్విగన్”
 పరమయోగి విలాసము ౧, ఆ.

గుత్తి = చీలమండ
 “గుత్తులకొలఁది కిఁగృత్తంబులై పడియున్న పాదంబు
 నొక్కొక్కచోట”
 నిర్వచనోత్తర రామాయణము. ౪, ఆ.

తాపితా = పట్టుబట్ట.
 “పచ్చతాపిత దట్టఁబసమించు పచ్చరా చిలుకక్రొంచడి
 వంకియల వరించు”

చంద్రాంగద చరిత్రము ౨ ఆ

దగ దాహం, దప్పిక
 “వెనుదప్పు దగ దొట్టఁజని రెట్టవడఁ గొట్టెనుడు వీధి
 బెళుగువ్వ నొక్కయఁబు”

స్వారోచిషమును సంభవము ౪, ఆ

దావకర్ర = నిచ్చెన, తావ
 “కపిలు నింగలపుఁజూపు నెకలంగలయు నానగరు వంగడము
 మోక్షోత్తుంగ మణిసౌధమునకున్ గడపుఁదావ”

పారిజాతాపహరణము, ౨. ఆ

దావల = ఎడమ, దావల
 “కటకటకాళికాపురి నొకనొక నిద్దురఁ గను మోడ్చియ,
 పుటికను విచ్చునెప్పు కుడిభాగముఁ గన్గొని చోద్యమందుదా,
 పటిదెసఁ జూచియచ్చెరువు పాటు వహించు మనస్సరోజసం,
 పుటమున నాఁడులాగు
 మణిపోడిమియుంగల జంతుసంతతుల్”

కాళిఖండము ౩. ఆ.

నాంగలి = నాగలి
 “స్కంధ పీఠంబు మీఁద నాఁగలి దగిల్చి”
 హరిచంకం, ౬. ౧ ఆ.

నిగుడు = గర్వపడడం
 “తోలూడ్చు మహానాగంబునుంబోలెఁ గరవాలంబు తాన
 యొటవెలికి నిగుడుచున్నయది”
 భారతము, ఉద్యోగపర్వము ౨

నెమకు = వెతుకు
 “తనమణి పడిపోవ ధరణితలంబున నెమకంగ వచ్చిన నింగి
 యనఁగ”

పారిజాతాపహరణము, ౪.

బైసి = పరువు, సిగ్గు
 “చేసి యిటులేలకలమ్ముల బైసిగొనియె”

చంద్రాంగద చరిత్ర, ౨.

బొట్టెడు = పిల్లవాడు

“ఎట్టి మొనగాండ్రురేనియు, గట్టిగ నా యెదుట
దిటముగనగ పఱురౌ, నెట్టుకొని నేడు
మిగులఁ, బొట్టెడ నీ వెట్లు
నిలిచి పోరెడు చెపుమా”

అచ్చతెనుగు రామాయణం, బాలకాండ.

మట్టు = తొక్కు

“కొడుకుల పాటు సూచి కడుఁ గోపమెలర్పఁగఁ
దల్లులొక్కయు, మృడివన జాయతేక్షణుని
మట్టఁ దలంచి”

హరివంశము, పూర్వభాగము ౬

మిత్తు = స్నేహితుడు

“అత్తెఱుగున నై దోడని, నత్తమిలిసఁజూచి
రాముఁడలుకనిగుడఁగా, నత్తోలు వేలుపుఁగలువల,
మిత్తు డాకొని కడంక మీఱంబలికె”

అచ్చతెనుగు రామాయణం, యుద్ధకాండ

మొగచాటు = మొగము కొట్టునది, వెగటు

“వదునాల్గు మహాయుగముల, ముదుకకుభీమేశ్వరునకు
మొగచాటైయుం డదు సాని పెండ్లి యెప్పుడు
నది దాఱారామమహిమమవునోకాదో”

భీమేశ్వరపురాణము, ౧, ఆ.

మొదవు = ఆవు

అడిగినఁగొద్దుక పుడమి వేల్పులకు
నిచ్చలుఁ బాఁడి మొదవులఁజాల నొసఁగు

నీలాసుందరీ పరిణయము ౧, ౪౯.

సొమ్ము = గోధనము

దొడ్డి పట్టులగొప్ప దొరసానుల యొడళ్ళ
సొమ్ములు సొమ్ములు సొంపు నెఱవ

అచ్చతెనుగు రామాయణం, బాలకాండ.

అనుబంధం - 1

వ్యవహార ఖండిక : 1

వృత్తి : పాల అమ్మకం

కులం : యాదవ

వయసు : 50 సం॥

స్థలం : సోంపేట

విద్య : నిరక్షరాస్యురాలు

(నీకు చదువొచ్చా?)

నేదు. చదువొస్తే దేనెమ్ తిరిగేసిన్ను.

(ఎందుకు చదువుకోలేదు ?)

పెద్దాడ్ కాడనుంచి చదువ్ లేదు. మాది రయ్తాగమ్ పని. గెడ్డి కోస్కోడము, పార పట్టి తావ్కోడము, లేక్పోతే నీల్ మోస్కోడము, కర్రల్ తీన్ కోయ్డము - ఇలాటి పని.

(మీకేమున్నాయ్ ?)

గొర్ల్ లేవు. గేదెలున్నయ్. ఎడ్లున్నయ్. (అవి) ఎవ్సాయంకి వాడ్తా. భూమేటలేదమ్మ. కెష్టపడ్డే తిండి లేకపోతే ఉండొం. ఎంత చేసినా నవ్గిరే (నాకరే)

(నవ్వు ఎప్పుడైనా యాత్రచక్కావా?)

సిమ్మాచెలం ఎల్లా. తొబ్బూర్ పాప్ కెతోన్ ఎల్లాను. మల్ రొండు సమ్రచాల్ పోతే ఒక్ పిల్లడ్ కెత్తుకోన్ ఎల్లాను, మల్ల ఎల్లాను. మల్లో మనుమాల్ కెతోన్ ఎల్లాను. ఎల్లానన్ ఓప్పున్నాది.

(సింహాచలమే ఎందుకెళలావు ఇంకెక్కడకూ వెళ్ళవు ?)

మరంత డబ్బు లేదు. దేవుడివ్వలేదు. మర్ పుట్టాను కెష్టమే. మరి సుకబొడింది లేదు. పద్దకొండు వణిపి తర్వాత పుట్టాను. నాయమ్మకు పన్నెండు వణిపి పిల్లు. చిన్నదాన్ని సేసే. నాకెప్పుడూ కెష్టమే. పయ్ వోల్లందూ (చనకన్నా పెద్దవాళ్ళు) నవ్ కుర్లుక్ ఎల్ పోయ్ ఒకబొత్క ఆల్లు; అంజుమానము (అండమాన్) ఎల్ పోయ్ చారు ఒకిద్దరు, మరి కాలకత్తెల్ పోయ్ నరు ఒకిద్దరు. అమ్మా నాయ్నకి బూమి లేదు, పెల్లాడ్ల పెన్నిట్కి బూమి లేదు మా కర్మది. దేవుడ్కి ఎంత ప్రేరించా మూకివ్వదు. మర్ దేవుడ్ కాడ సేసే దోయి (ద్రోహం) చేసినామో! మాకు దేవుడివ్వదు. కొట్లాడే కొడువ్ నిండ్తాది, లేక్ పోతే లేదు.

గమనిక : బ్రాకెట్లలో ఇచ్చిన భాగం ఇంటర్వ్యూ చేసినవారు వేసిన ప్రశ్నలు. ఆ భాగం శ్రీకాకుళం మాండలికం కాదు.

(అయితే నువ్వు కొట్టాడావా ?)

మర్ కొట్టాడనను. నాల్ రూపాయిల్ పోల్ తెస్తాను. అండ్లో రొండు నీలేస్తను, ఒక్కోనొస్తను. అమ్మకోని రొండల్ల బియ్యం దొర్కతే పుచ్చకోనెల్ తను. మరి కొట్లాడా కాదిది? కూకుంటే నాక్ నాల్ రూపాయిల్ అస్తాయా?

(ఎన్ని పాలకి ఎన్ని నీళ్ళు కలుపుతావు ?)

సోలెడు పోలయ్తె పాతికి నీళ్ళోయ్తాను. మర్ నా ఇర్రదే (వృత్తి) నా గొల్లిరి అదే.

(ఇర్రందే ఏమిటి ?)

గొల్లాడు : గొల్లాడు కడు కుష్టుడు? ఆ కుష్టుడు మాయింటో పుట్టాడు కడు? మరాడు నీల్లు పోలు (పాలు) అమ్ముకునే జీవిస్తడు. అడు గొల్లిరి మేక ఆవు గేదె తోనే బతుక్తాడు. అడికి బామిలేదు, దనము లేదు. కొట్లాడుకోని బతుక్తాడు. మా గొల్లిల్లు ఎన్ని నీల్లు కల్పిన్నే నీల్లని అంటే మేముప్పము. ఒప్పుము. మాయిర్తి గొల్లిరి పటంటే అన్ని పోలూ అన్నినీల్లు అమ్ము కోనే జీవించటము. అంటే యాపారము.

(నువ్వు నీళ్ళు కలిపావని ఒప్పుకుంటావా?)

ఒప్పుకోను. సత్రమంటే సేయ్ము. సచ్చెం చేయ్మంతారు "నీన్ నీల్ కల్పలేద"ని. పేమాండకం మేమ్ నెయ్యెం.

(ఎందుకు చెయ్యవ్ ?)

మర్ నేన్ చేసున్నాన్ కదా! నీల్లేసున్నాన్ కదా! పేమాండకం ఎనా చేస్తమ్. మరిన్నన్ని పసున్నానా? నీల్లెయ్ కంట మంచివ్ తెచ్చి మంచి కరీదు నువిస్తావా? ఇవ్వవివ్వవ్.

మాకు సోలెడు పోలు (పాలు) రొండురూపాయలు సోలెడు పోలు మీరవ్ రూపాయ్ కడుగ్తారు కదా. మాకెక్కడ కెల్తాదండి,

(నువ్వు మంచి చిక్కని పాలు పోస్తే నువ్వడిగిన ధరే కస్తారు కదా !)

అలంగివ్వారు. పొద్దుకల్ల రయ్తువ్ నీవు. కెష్టపడ్ నాన్ని నీనొస్తాను. నా యెల్లల్ల ఒంగుతాది. నా (<నాకు) చెమ్మెత్తాది. నీనెంతో కెష్టపడి ఉడుస్తాను. నాల్ రూపాయ్ల కూలివ్మన్ నీనంతాను - ఏది నాపిల్లల్కి సాల్తూ నాక్ సాల్తూ. కెష్టపడిన కూల్చాల్చాయ్ (కూలినాలదయ్యా) అంటే పొద్దుకల్ల పం పన్ చేసినావ్ పోయే "అని రొండ్ రూపాయలు మన్ చేతెల్తావ్ నీ మాట మీద ఎల్ పోయెచ్చినాము, నీకాడికి. నీకాడ పొద్దుకల్ల చేసినాము. ఇల్ బయల్దేరెల్ తవ్వ రొండ్ రూపాయల్ నీవినే నీన్ నాలడూతాను. (అడుగుతాను)

రొండిస్తావు. ఆ రొండుతోనే నేనెల్ పోయెస్తన్నాను. నాకెష్టము ఎప్పు డిచ్చినావు నీవు? ఉదెయ్ మే ఎన్నిద్ గెంట్లకెత్తాము, సాయింత్తం అయ్ గెంట్ల

కొస్తాము. అప్పుడే నాల్ రూపాయ్ ల్ కూలివ్యాల్ గదా? నాల్ రూపాయ్ కూల్ దానిక్కి రొండురూపాయిస్తావు.

ఇంద్రాగాండమ్మ బామ్లివ్యాలన్నాది, ఈ కొలొం (క్వొలొం) కాదన్నాది ఆ కొలొం (క్వొలొం) కాదన్నాది, అంద్రూ ఒక్కే క్వొలొం అన్నాది. మన ఆడోల్లు చాన పెజయ్ పోయ్ నారు, మొగోరు తక్కువన్నాది. ఆడోల్లకు మొగోల్లకు కొన్ని ఆపరేసాలు చేసింది. ఇప్పుడే కున్నే (ఇప్పుడు కూడానూ) ఆడోల్లే ఎక్వయ్ పోతున్నారు. అల్లు మొగోల్లే తక్వయ్ పోతన్నారు. అల్ల (ఆడోల్ల) పుత్తే ఎక్వ. ఒక్క మొగోడ్కి అయ్ గురు ఆడోల్లు, లెక్క మానై. మరయ్ గురికి ఒత్తు పెళ్ళాడ్తాడు? ఒత్తు చేస్తాడు? ఒక దాంతోనె పోట్లు (పాట్లు) పట్టంకి ఆడ్కి బలం చాల్తు. ఆ ఒక దాంతోచే పోట్లు పడేటాల్కి సరి, మరి అయ్ గురికి ఎక్కడ పెంచగల్గు? ఇద్దర్ పిల్లల్ తోని ఎందుకు ఆపరేషన్ చేస్తంది? ఆడ్కి బల్బాండాల మరొక్కూల్ తెచ్చుకోవల్ల, కెప్టవడాల్ల. నీకూటుం బాన్కి ఈ ఇద్దర్ పిల్లల్ తోని చాలు. కెప్టవడినోడు కడుపున నల్ గురు పుచ్చే మర్ నాలుగెకరాలన్నా ఇవ్వాల. నాల్గు పోవ్ లయ్ నా ఇవ్వాల. మరుసూర్ మన్ తోలేనై “పుట్టించ్ నావ్ దేవ్ దా! నాకెందుక్ పుట్టించల్ల, తింతానంబె కూడ్ శేదు, కట్టుకుంతానంబె వన్త్రం లేదు. మా తల్లియన కడ్చున ఎందుకు పుట్టేను అని ఎంతేడుస్తాది? డబ్బా దనము ఉన్నోల్లకి నోట్ పాట్ లేదు (లోటు పాటు) లేనోల్లు వే దాయం పడి ఎదరో పడస్తున్నార్. అన్నం తింతామంటే లేనోల్లు కొందరు, వన్త్రం కడ్తామంటే లేనోల్లు కొందరు.

నా ఎజ్జాన్కి పద్దమూడు సమచ్చరాలయింది పద్దమూడు రూపాయ్ లు తీర్మానం. నాకొక్ పిల్లడు గర్బాన అయ్ మ మాసాలు అయ్యున్నాడు. ఆపరేషన్ చేసేన్ నారు. లేక్ పోతె నాకొక్ డజిన్నర పుట్టుందురు. ఎక్కడ తెచ్చి పెంచుమను. బామ్ లేదు. ఇప్పుడు (ఇప్పుడు) ముగ్గురాడోల్లకి మూడి చీర్ల్ ఇవ్ నాన్కి లేదు. మూడు కంచాల్ ఇవ్ నాన్కి లేదు. మూడు సెంబు లివ్ నాన్కి లేదు, మూడు గలాసులివ్ దాన్కి లేదు. మరి మగ్గుర్ బయ్ లేరల్లి నపుడు ఆల్లకి మూడే వొస్తూలివ్ నంబె తామ్ దొస్తూల్ కావాల్ గదా? మరదీ లేదు. మర్ నల్ గురు పుట్టిపోయింబె ఎక్కడ తేచ్చిస్తాన్? బూమి లేదు, దేవుడివ్వలేదు. కెప్టవడి బొదుక్ మన్నాడు. కెప్టమయ్ చేస్తే ఒత్తు కూలి సరిగివోడు. మరెలాంగ (మరి ఎలాగ) బొదుక్ తామ్ నెవ్వు.

(మరి ఐదుగురిదాకా ఎందుకాగావు ?)

అప్పుడు నెప్పలేదు. చెప్పంబె ఒక్క పిల్లతోనె నే నయ్ పోయింబును. దేవుడా! మరినాకు ఇప్పుడ్కి ఇంతే గతి. నాక్ చూస్తే పుట్టన్ కాడా లేదు పడిన్ కాడా లేదు. ఇన్నలుగురికి కాచ్ కుంటే ఆత్కి ఎలాంగ పెంచడం? నాకెక్కడ ఏట్ దొరుక్ తాది అన్నీను (అని నేను) మానేక్ పోయ్ నా. మర

ప్పుడ్కి పొబుతం పుట్లేదు. అందునుంచి పుట్టి పోయారు. పుట్టిన తర్వాత ఈ ఆయ్డ ఒచ్చింది. ఈ ఆయ్డ ఒచ్చి ఓవుల్ పని ఆల్ చేసుకున్నారు.

(నీ కివన్నీ ఎవరు చెప్తారు?)

నా (నాకు) ఓవుళ్ చెబొద్దు. నా యాతంలో పుడ్తాయ్.

(నీకు ఇందిరమ్మ చెప్పిన మాటలు అవి ఎవరు చెప్తారు?)

మనిందర్ గాండమ్మ పొబుతొం పల్న కాడనుంచి మన ఆండ్ర రాజ్యాన అనుకున్ మాట్లినే నేన్ చేవ్తాన్న. రేడ్యా ఆవ్డప్పు ఇంతంతాను, ఒవుళయ్న ఒడల్తుంతె ఆలకిస్తుంతాను. మరిలాటి మాట్లాస్తన్నయ్ కదా! ఊడయ్న (ఉప్పుడై నా) కాలం కమ్మంగ ఎల్లిది గాల్ల, కట్టుకోనాన్ని బట్ట దొరుక్తాది గాల్ల, మాకు కూలి గిడ్తాదిగావల్ల అని.

(నువ్వు లక్ష్మీవారం పూజ ఎందుకు చేయలేదు?)

మరేట్ లేవు. లచ్చారం పూజకి పొండు కావల్ల, కాయకావల్ల, పువ్వుల్ కావల్ల, పాల్ కావల్ల, పెరిగ్ కావల్ల.

(పాలా పెరుగు మీ ఇంట్లో ఉన్నాయి కదా?)

ఉన్నాది. మర్దాన్ని అన్నం కావల్ల, అన్నిరకాల్ కావల్ల, నీనింటికాడుండాల్ల. నా బట్ట మార్చుకోవాలి. ఇన్త్రీ బట్టోటి కట్టు కోవాలి. పులిమిన బట్ట కట్టుకోని పంపూచ్చేస్తాం. దెవుడస్తాడా మనింటికి? రాదు పట్లో ఉద్ కేసి కట్కుంటే మరది సర్దేలండి. మనము చాకింటి రేమే పెట్టెట్టి, దాస, ఆ బట్ట తీసి కట్కోని "దేవుడా!" అన్ దండం పెట్టి అక్కడ కూకోవాలి. కూకుంటే దేవుడు. మరి బుర్ర మీద గంపెట్కోని సోలెడు పోలు సోలెడు నీల్లేకోని పదూర్లు తిరుక్కోనొనై నాకు కడువ్ నిండక్ పోతే మరివుడు (మరిప్పుడు) కూకోన్ దేవుడ్కి దండం పెడై దేవుడివ్వక్ పోయింది. మరి ఎనమస్తదండి (ఎగొస్తదండి) చెప్పు? దేవుడిచ్చినట్టుగుంతె కూకుంతాను.

వాచ్చే జెన్నాన్ని నీన్ మల్లి పుడ్తానో పుట్నో, కొడక్ కొడుపాల్ పుడ్తానో కూతుర్ కొడపాల్ (కడుపులో) పుడ్తానో జెర్రయ్ పుట్టిపోతానో, నీన్ ఒవుళ్ కొడుపులో పుడ్తానో నాకేట్ తెలుస్తాదండి. ఉప్పుడ్కి అనుకుంతాను నీనే నిజమంత్రాలు ఒక్క పుర్నుడతోనేఉన్నాను. అని నీ ననుకుంతున్న. ఎందరో దాన్ని పట్ చెప్పగల్గు. డబ్బుకే జాతిలేదు.

వ్యవహారఖండిక : 2

వృత్తి : న్యాయవాది

కులం : వెలమ

వయసు : 27 సం॥

స్థలం : శ్రీకాకుళం

విద్య : B.A LLB.

మార్నింగ్ లేచామా అంటే సీనెర్ (సీనియర్) ఆఫీస్కెల్లాళి. అక్కడ నుండి ఒచ్చి టెన్ఫోక్లాక్కి తిరిగొచ్చేసి బోంచేసి మళ్ళీ కోర్టుకు వెళ్ళాలి. ఈవినింగ్ వీలుంటే మళ్ళీ ఆఫీస్కు వెళ్ళాలి. అక్కడికి రోజూ వెళ్ళాలి. సీనెర్ ఆఫీస్ లో ఫయిల్స్ అవి ఉంటాయ్ గదా! తీస్కోడానిగ్ అన్నాట. ఆస్ జూనియర్స్ మాకు తక్కువ ఉంటాయ్ గదా! ఫయిలింగు! అంద్కని సీనెర్ కేసెస్ అన్ని పేమ్ లేకవ్ చేస్తామ్, అన్నాట.

(అంటే సీనియర్స్ మీకేమన్నా ఇస్తారా?)

అహ్ (అహ్) సీనెర్స్ ఇవ్వడమ్ అంటూ ఉండదు. ఎందుకంటే ఒక్కొక్కాఫీస్కి ఇద్దరు ముగ్గురున్నారు జూనియర్స్. ఒక్కే జూనియర్ అయితే వాళ్ళకేడ్ చేసినా బావుంటుంది. కానీ ముగ్గురు నలుగురమ్ అంటే ఒచ్చిన ఇవ్కమ్ అంతా ఆ జూనియర్స్ కే సర్వేయాలొస్తది. అందుకని ఏమంటూ ఉండదు. కానీ ఏదన్నా కేసు నరసన్నపేట, టెక్కులి గానీ చీపురు పల్లిగానీ ఇలా ఎక్కడయినా అక్కడ కేసుంటే ఆవూరెల్లే అప్పడొచ్చిన కలెక్షన్ మాత్రమ్ మాకిచ్చేస్తారు.

సొసియటీలో బానే (బాగానే) ఉంది. మా ఫ్రెండ్స్ అందరూ అంటారు. "ఊర్లో అంతా ఎవ్వరూ లేరు. ఆప్టప్రభులలాగా అయిపోయీవ్, ఈ ఊర్లో ఇంకో ఇద్దరు ముగ్గురు లేడీ ఏడ్యుకేట్స్ వాస్తే ఆటోమేటిగ్గా తెగి పోతుంది". అంటే నేన్ చెప్పేన్ అన్నాట ఏదయినా మా సీనియార్టీ పెరూతుంది. అసలు మాకు ఫ్లేటస్ అవి ఎక్కువయిపోయ్ అనల్ ఈ ప్రిటింగ్స్ పంటి ఇగ మాట్లాడానిగ్గాడా టయ్ముండదు. అని తిరిగి జోక్ చేస్తుంటన్నాట.

మా క్లాస్లో చాలామంది చదివేరు. ఒక పదకొండు మంది చదివేరు కానీ అండ్లో ప్రెక్టిస్ చేయడమ్ ముగ్గురే అన్నాట.

(ఎందుకని చాలామంది Law చదువుతారు?)

కొంతమంది ఇంకే M.A. లో గాని Msc. లో గాని సీట్ రాకపోతే లాలో (Law లో) జాయినవుతారు. ఎక్స్ట్రా క్వాలిఫికేషన్ గా ఓటి తీసుకుంటారు చాలామంది. న్యూ కాలేజ్ ఫెస్టిటీ ఉంది గాబట్టి జాబ్ చేసే వాల్లు కూడా చాలామంది చదువుతావుంటారు. ప్రొమోషన్స్కి వాటిగ్

అన్నాట ప్రయార్థీన్ కి. కొంతమంది ఇంట్రస్ట్ తో జాయినవ్ తారు. ఎక్కువ మంది మాత్రం పేరెంట్స్ అంటే ఫూదర్ ఏడ్యుకేట్ అయితే సన్స్ జాయినవ్ తారు.

(మీరేం చేస్తారు కంటిన్యూ చేస్తారా ప్రెక్టిస్ ?)

ఉహూ(ఉహూ) మానీయ్డం అంటూ జరగదు. కాప్తే ప్రేక్టిస్ చేస్తూ ఉండిపోతామా లేవే మేన్ ట్రీట్ గా (మేజిస్ట్రేట్ గా) గానీ జెడ్జిస్ గా గానీ జాబ్ అస్తే వెళ్ పోవ్తమా, ఈ రెండిట్లో ఏదో ఒటి జరుగుతుంది.

(మీరు ఫోర్జరీ కేసెస్ ఎలా డీల్ చేస్తారు?)

దానికేంజేస్తారంటే హయ్ ద్రాఫాద్ గానీ సిమ్లా గానీ ఇలా ఎక్కడుంటే అక్కడ ఎవరు దీన్ని బట్టి (ఎవరిప్రం ప్రకారం) వాల్లక్కడ పంపిస్తారు. తరాత అతన్ దగ్గరనుండి ఒపీసెన్ ఒస్తుది. 'నా సంతకం కాదు' అని వాదిస్తాడగదా, అతన్ సంతకాల్ కొన్ని తీసుకుంటారు. తరాత ఈ ప్రొనోట్ మీద ఉన్న సంతకం ఈ సిగ్నిచర్స్ అన్నీ కల్పి పంపుతారు అక్కడికి. ఈ సెస్టన్ సిగ్నిచర్స్ తో కల్పి, మనం కోర్ట్ లో పెడ్తావ్ అన్నాట. ఫోర్జరీ మేమ్ ఇవి హేండ్ రయ్ టింగ్ ఎక్స్ ప్రెట్ కి పంపించాలనకుంటున్నాం అంటే జెడ్జి పంపు తారన్నాట. త్రూ కోర్ట్ ఎల్తాయ్. అక్కడనుండి ఓపీస్ యిన్ (ఒపీనియన్) ఒస్తుంది. అక్కడండి వాళ్ళు సాదార్నంగ ఈ ఇంస్టిట్యూషన్ కు లొంగరేమో అన్ చెప్పేసి అనోకటం తప్పితే ప్రతిదాన్ని సెస్టెట్ చేస్తూ పోతె పార్టీ గెలప్తు మనకి డయ్ ర్యం చెయ్ లేం కేసు. సో, అన్నీ బాగే ఇయాతున్నాయ్ అనోకాన్ కేస్ ప్రొసీడ్ అయిపోవాల్సిందే.

హేండ్ రయ్ టింగ్ ఎక్స్ ప్రెట్ అంటే ఎవరో వాళ్ళు! మనకు తెలియదు కదా! ప్రేవేట్ ప్రేక్టిషన్ రే వాళ్ళు గూడా, తప్తే రిజిస్టర్డ్. వాళ్ళు అడిగిటయ్ జెంటున్ ఉంటాయ్ లా బుక్స్ లోను, వాట్ లోను, డయ్ జిటిలోను వాట్ లోను, సో దాన్ బట్టి ఎవళ్ కో ఒకళ్ళకు పంపుతారు అన్నాట. వాళ్ళ ఒపీనెయిన్ ఒచ్చిన్ తరవాత ఒక కమిషన్ని అపాయింట్ చేస్తారు, వాళ్ళు ఎవిడెన్స్ రికార్డ్ చెయ్ దాన్ని. బోత్ సయ్ డు ఎడ్యుకేట్స్ మల్లి ఆయా దీన్ని, వాల్లిచ్చిన్ ఒపీస్ యిన్ని "ఏయే దీన్ వల్ల మీరు ఈ కన్క్లూజన్స్ చూచారు అన్ చెప్పేసి వీళ్ళడుగుతారు. అలా రావేదాన్ని కారనాలేమిటి? ఇలా అయ్యుండొచ్చు గదా అలా అయ్యుండొచ్చుగదా అన్ చెప్పేసి ఉన్న లాయరు క్రాసెగ్జామినేషన్ చేస్తాడన్నాట. ఆ ఎవిడెన్స్ ఏమో కమిటీలో కమిషన్ రికార్డ్ చేసి అది కోర్ట్ లో ఫయ్ చేస్తాడు.

(కేవలం దీనిమీదనే ఆధారపడుతుందా కేసు?)

ఆధారపడదు (ఆధారపడదు) ఎందుకంటే జెడ్జి ఆ ఒపీస్ యిన్ని విల్

తాటాతూటం
తాటి పెండె
తాతమ్మ
తాపితా
తాపీ

తాపీ మేస్త్రి
తిండి
తిత్తవ
తిన్నగా
తిఫ్తివు

తియ్యగురు
తిరగలి/తిరవలి
తివ్వ
తీంతారు
తీపిది గెయ్య
తుంబ పెంచు
తుడుచు

తునకాలు
తూనికరాళ్ళు
తెండడం

తెట్టతెన్నుగా
తెళ్ళం
తేట్

తేడా
తేరిగా

తొడపారం

తొడ్డ
తొర్పడం

తొల్లిగ్గ
తొల్పూరు
తొవ్వ
తొంగోడం
తొటన్నలు

ఏదో సర్దుబాటు
తాటి చెట్ల వరుస
తాత తల్లి
పట్టుబట్టు
సిమెంటు పనులుచేసేవారు వాడే

ఒక పరికరము.

తాపీవని చేసేవాడు
బోజనం
వృత్తాంతం
తిన్నగా
1. కష్టం
2. బోల్తా

మామిడి తాండ్ర
విసురాయి
తీగ

పాడుచేయడం
నష్టం కలుగడం
బొజ్జ పెంచడం
ఊడ్వడం

తక్కెడ
తూచేబాట్లు, రాళ్లు
తోడడం

అనుకోకుండా
మయం, నిండా
సావ్గా

వృత్తాంతం
పూర్తిగా
హీనం

వెంటనే
కలపడం (ఈ క్రియ ద్రవపదార్థాలకి
మాత్రమే వాడుతారు)

మొట్టమొదలు
మొదటి

తవ్వడం
పడుకోడం

అక్కచెల్లెళ్ళ భర్తలు

పదపట్టిక

అంజుమానం
అంశస్తు
అందాల
అక్కడకాండి
అగ్గి (నిప్పు)
అచ్చాణీలు

అడవి
అడియాలి మెరుగు

అడ్డ
అడ్విట్జ్ మెంట్స్
అతగాడు
అత్త (మ్మ)
అత్తిఃట్టు
అత్తిగ
అద్రూపాయ్
అన్నదమ్మడు
అప్ప
అప్పశెల్లెలు
అప్పసః తీయ
అబ్బయ్య
అబ్బాయిలు
అమ్మానాయన
అమ్మి
అమ్మ
అయ్యగోరు

అండమాన్
మేడ
అక్కడ
అక్కడనుంచి
నిప్పు
1. ఎన్నికైనవారు
2. వెధవ అనే అర్థంలో వ్యంగ్యంగా
వాడుతారు. (రావిశాఖియం పే.9)
అరణ్యం
శేరిలింగంపల్లి చేయడం, లేదా
మెరుగు పెట్టడం
లైటు మిని
ప్రకటనలు
అశను
మేనమామ భార్య, అత్తగారు, మేనత్త
మేడ
అన్నభార్య
అమ్మహాయి
సోదరుడు
అక్క
సోదరి
పొలంలో నీరు పోవడానికి కాలువ తీయడం
పితం ద్రి
మగపిల్లలు
తల్లిదండ్రులు
ఆడపిల్లని పిలిచే విధానం
1. తల్లి
2. ఆడవారిని సంభోదించేది
అయ్యగారు

అయిదారు జనం

అద్దు

అద్దు దఫాలు

అరక

అలంగ/అలాంగ

అలపొద్దు

అలబొట్టి/అడబొట్టి

అల్లక్కడ

అనలుమేస్తరి

ఆగడికి

ఆగిపోవు

ఆగ్న

ఆడపిల్ల

ఆఫీస్

ఆభోర్

ఆప్తువుడు

ఆరంభించు

ఆలకించు

ఆలోచించుకొను

ఆవు

ఇంట్రస్టు

ఇంతకు ముందరి

ఇందల

ఇందాల

ఇంప్రెషన్

ఇకటం (<వికటం)

ఇటువంటి వల్ల

ఇడుకొను

ఇడుపు గింజ (<ఈడుపుగింజ)

ఇత్తనం (<వితనం)

ఇద్దరు

ఇద్దుం

ఇన్ కమ్

ఇరి

అయిదారుగురు/అయిదారుమంది

సంఖ్య అయిదు

అయిదుసార్లు

మంచ

అలాగ

సాయింత్రం

అడవిడ్డ

అక్కడ

పెద్ద మేస్తరి

ఆమడియకు

నిలిచిపోవడం

అనతి

కూతురు

కార్యాలయం

గౌరవం

ఆముదం చెట్టు

మొదలు పెట్టడం

వినడంవి

ఆలోచించడం

ఆవు

ఇష్టము

ఇంతకు పూర్వం

ఇందులో

ఇక్కడ

అభిప్రాయం

పరాచికం

ఇటువంటివి అన్నీ

ఉంచుకోడం

చిల్లగింజ

ఇద్దరు

రెండు తూములు

రాబడి

వృత్తి

ఇలాటి

ఇలాయి బుడ్డి

ఇల్లక్కడ

ఇల్లిడు

ఇవక పట్టిపోవు

ఇప్పుడు

ఇసక

ఇస్కూలు

ఈవినింగ్

ఉడుచు

ఉణున్లు

ఉద్దోగం

ఉన్నాది

ఉప్పుడు

ఉఖాలు

ఊజు

ఊజేరు

ఊడు

ఊదలు

ఊపిరి

ఊరు

ఎందాలి

ఎకరం

ఎక్స్‌జిస్టియన్డం

ఎక్స్‌ప్రటా

ఎడ్లు

ఎత్తిరిల్లడం

ఎత్తిలించడం

ఎత్తేసరం

ఎనకడం

ఎప్పుడు

ఎర్రదుంపలు

ఎల్‌పోచ్చేసీను

ఇటువంటి

కర్రకు తగిలించే రేకు దీపం బుడ్డి

ఇక్కడ

వీడు

బాగా తడి పీల్చుకోపోవడం

ఇప్పుడు

ఇసక

బడి

సాయంకాలం

నాటు (వరినార్లు వంటివి)

ఊడ్పులు, నాట్లు

ఉద్దోగం

ఉంది

ఇప్పుడు

ఊడ్పులు, వరినాట్లు

చేపలు పట్టుకునే తట్ట

గుత్తులు గుత్తులుగా ఉండే

చెట్టువేళ్ళు

ఇప్పుడు

సామలు

స్వాస

ఊరు

ఎక్కడ

ఎకరం

విస్పీతీసేయడం

అదనం

గొడ్లు

పడిపోయినవాడు పైకి లేవడం

పెచ్చు చేయడం

అతియాస

వెతకడం

ఎప్పుడు

కందమూలాలు

వెళ్ళిపోయాను

ఎడ్డర్న్
ఎల్లుండి
ఎవిడెన్స్
పరాలు
పరియాస్
పళ్ళు
పవళయు
ఎడ్వకేట్స్
బండు

ఒక దఫాన
ఒక్కలు
ఒక్కోని
ఒత్తడం
ఒపీనియన్
ఒప్పము
ఒర్రగుండ
ఒర్రుగా
ఒళ్ళు
ఒక్క
ఒరెం
కంక్లూజన్
కందరి కట్టు
కం
కట్టు
కత్తుకలుపు
కన్నం
కన్నగీడు
కమారు
కమిటీ అవు
కమీషన్
కమీషనర్
కమ్మి
కయ్యము

పెద్దవాళ్లు
రేపటికి అవలదినము
సాక్ష్యము
సపేతి
ప్రాంతాలు
సంవత్సరాలు
దాహం వేయడం
నాన్మయవాదులు
సిమింటు, ఇసుక బాల్వీలో పల్చగా
కలిపినది. ఇది ప్లాస్టరింగ్ చేసేటప్పుడు
వాడుతారు.

ఒకసారి
ఇడ్లీలు
పట్టుకొని
తుడవడం
అభిప్రాయము
ఒప్పకొము
మిరపొడి
పల్చగా
శరీరం
ఒపిక
కెల్లం చేయడానికి వాడే మట్టిపాత్ర
నిర్ణయం
కం కురుపు
కొబ్బెర పీపురు
కట్టడం
స్నేహం చేయడం
కెజ్జం, రంధ్రం
కంటి కురుపు
కేంపు
మాబ ఇచ్చట, ఒప్పకొడం
ఒక పనిచేయడానికి ప్రత్యేకంగా నియ
మించిన అధికార సంఘం
పరిశీలనాధికారి
ఒక అభిరణం పేరు.
పొట్లాట

గుజరు/గుడ్డు
 గుడ్డి
 గుత్తులు
 గెదర
 గేట్ కాపేయు
 గేదెలు
 గొంగల్లు
 గొప్ప
 గొల్లు
 గొల్లొడు
 గొల్లొల్లు
 గోచేబిళ్ళ
 గోనంకెం
 గోలి
 చర్మమ్
 చలవ దుంపలు
 చక్క
 చానాళ్ళు
 చార కంద
 చింత గీరు
 చిప్పుకొట్టు
 చిల్లి
 చుట్లు
 చెక్ సున్నాలు చేయు
 చెరుగు
 చెవలపిల్లి
 చేత్రాలు
 చేలు/చేన్లు/చేళ్ళు
 చోళ్ళు
 జబ్బు
 జల్లెడ
 జాదువ
 జాబ్
 జీవించు

కొబ్బెర
 వానాధారమైన భూమి, మెట్టచోలం
 పాదాలు
 మాంసం
 గేట్ దగ్గర కావలా ఉండడం
 బ్రలెలు
 గొంగళ్ళు
 చాలా
 అల్లరి
 గొల్లివాడు
 గొల్లివాళ్లు
 బిల్లాకర్త్రా ఆట
 గోనెసంచి
 సందు
 తోలు
 ఒకరకం దుంపలు
 చవక, అగ్గవ
 చాలా రోజులు
 తియ్యని ఒక జాతి కంద
 కీచురాయిచేసే ధ్వని
 చీటా చేయడం
 దువ్వారిపోతన్న పండుగ
 సారు
 ఇళ్లు మొదలై నవికట్టేటప్పుడు సున్నము
 లేదా సిమెంటుతో గచ్చుచేయడం
 చేటతో బియ్యము, పప్పులు తాగుచేయడం
 కుందేలు
 త్రేత్రాలు
 పంటచేలు
 రాగులు
 1. గొంప
 2. రోగం
 జల్లించే పరికరము
 తోడికోడలు
 ఉద్యోగం
 ఐతకడం

కూలీలు
కేసెన్
కొన్దపాలు
కొట్లాడు
కొడుపు
కొదాలు
కొన్నాళ్ళు
కొయ్య
కొర్నుచు
కొర్నొగ్గేయు

కొర్లు (<కొర్రలు)
కోక
కోనారి
కోపి దుంప
కోపేరు
కోర్టు
కోవిల/కోవిలె
గండిక

గండికపు
గజాలు
గడేకుండలు/గరేకుండ
గడ్డ

గత్తం
గమ్మున
గల్లా
గాయకం
గావంచ
గిలక్కి నీరు దిగడం
గుంట
గుంటడు
గుండ
గుండాం

పనివాళ్ళు, జీతగాళ్ళు
కేసులు, విచారణాంశాలు
కొన్నిసార్లు
పోట్లాడడం
కడుపు
పశువులు (చిన్నవి)
కొన్నిరోజులు
ముల్లు
కొర్నుమేపడం
వ్యవసాయం చెయ్యకుండా భూమిని
వదిలెయ్యడం
ఒక ధాన్య విశేషం
చీర
గొల్ల
నూత్కోత్
నులకలో ఒక రకం
కోర్టు, న్యాయస్థానం
గుడి, దేవాలయం
1. అల్లరి
2. పదై నా సంబరం చేసుకోడం
నిస్సహనంతో ఆందోళన చెందడం
చూవలు
సన్నమూతిగల ఇత్తడిబిందెలు
1. పంటకాలువ (పెద్దది)
2. పరు
ఎరువు (పెంటెరువు)
త్వరగా
కిరోసిన్ పంప్
ప్రియం
తువాలు
బుర్ర తిరగడం
ఆడపిల్ల
మగపిల్లవాడు
పొడి
మాడావుడి

తాటాతూటం
తాటిపెండె
తాతమ్మ
తాపితా
తాపీ

ఏదో సర్దుతాటు
తాటిచెట్ల వరుస
తాత తల్లి
పట్టుబట్టు
సిమెంటు పనులుచేసేవారు వాడే

ఒక పరికరము.

తాపీ మేస్త్రి
బిండి
తిత్తవ
తిన్నగా
తిఫిపు

తాపీపని చేసేవాడు
బోజనం
వృత్తాంతం
తిన్నగా
1. కష్టం
2. బోల్తా

తియ్యగురు
తిరగలి/తిరవలి
తివ్వ
తీంతారు
తీపిడిగెయ్య
తుంబ పెంచు
తుడుచు
తునకాలు
తూనికరాళ్ళు
తెండడం
తెట్టతెన్నుగా
తెక్కం
తేట్
తేడా
తేరిగా
తొడపారం
తొడ్డ
తొర్పడం

మామిడి తాండ్ర
విసుగ్రాయి
తీగ
పాడుచేయడం
నష్టం కలుగడం
బొజ్జ పెంచడం
ఊడ్వడం
తక్కెడ
తూచేబాట్లు, రాళ్లు
తోడడం
అనుకోకుండా
మయం, నిండా
సావేగా
వృత్తాసం
పూర్తిగా
హీనం
వెంటనే
కలవడం (ఈ క్రియ ద్రవపదార్థాలకి
మాత్రమే వాడుతారు)

తొల్లిగ
తొల్పారు
తొప్పు

మొట్టమొదలు
మొదటి
తవ్వడం

జుడిషియల్
జూనియర్స్
జెనిలిగాడు
జెడ్డి
జోక్ చేయు
బ్రబుల్ సంగా
టిక్కట్టు
టీ
ఔన్
ఔక్వ్ చేయు
టోపి అల్లు
డబ్బు/డొబ్బు
డవులు
డయ్జిట్టు
డయ్నోరు/డయ్నోరు

డాట్రు
డాబా
డాల్ పప్పు
డిగ్ని ఫయ్డ్
డిమానిస్టర్
డిస్క్రిము

డెంకి

డొంకసాటు
డొంగో
డొకి

తండాగా
తప్ప
తప్పెటగుళ్లు
తభావతు
తయ్పారు
తర్టీ
తాంబ్రేలు

న్యాయబద్ధమైన
జూనియర్లు
తోడల్లుడు
న్యాయమూర్తి
పరిహాసం చేయుడం
ఇబ్బందిగా
టికెట్
టీ
సంఖ్య పది
చేబట్టడం
మోసం చేయడం
డబ్బు, ద్రవ్యము
రంగు
సంగ్రహముగా చేసిన గ్రంథం
1. సినిమా నడిపే ఆపరేటర్
2. మోటార్ డ్రైవర్
డాక్టరు, వైజ్యుడు
వైడ, అంతస్తు
మాడిన పప్పు
గొంప గల, హోదాగల
డిమాన్ డ్లేటర్
ఆభిప్రాయము, తనకు ఉచితమని తోచిన
విధంగా నిర్ణయించే స్వేచ్ఛ
ధాన్యం దంచడంలో ఉపయోగపడే
ఒక పరికరము
కంచ
గర్వం
నీళ్లు తోడడానికి కొబ్బరి చిప్పతో
తయారు చేసిన గరితు వంటిది
తృప్తిగా
ఒప్పుకానిది
ఒక ఆట
తేడా
సరిపోల్చడం
ముఖై
టీన్

దుక్కి

దుక్కిచినుకులు

దుక్కుతన్నేయడం

దుక్కిపూయు

దుమ్ములు

దుస్సపోతు

దూబ

దేవుడు

దొడ్డ(మ్మ)

దొడ్డయ్య

దొంగరేయి

దొంగాటకం

దోయిం(<ద్రోహం)

నడవ

నప్తిరి

నమ్మకం

నర్మ కాలేజ్

నర్మస్

నప్ కిరి

నపుజు

నాంగలి

నాగులు

నాను

నాళి

నార

నిండు

నికటం

నిగాడు

నిగుడు

నిఘావేసుక్కుచోడం

నిచ్చాటు

నిజమంతరాలు

1. వాన పరిమాణపు కొలత

ఉదా: ఇన్ని దుక్కుల వర్షం కురిసింది

దున్నటానికి వీలై నంత వర్షం

లావడం

బండికి ఎడ్లు కట్టడం

ఎముకలు

చెవలపిల్లి

అల్లరి

భగవంతుడు

పెద్దమ్మ

పెత్తండ్రి

నడిగా తి

దొంగతనాలు జరగడం

మోసం

1. ఇంటిముందు స్థలం

2. రెండిళ్ళమధ్య స్థలం

వెకిలి పనులు చేసేనాడు

నమ్మకం

నర్మ కాలేజీ

నర్మస్

ఉద్యోగం

చాలా లేతవి

నాగలి

చెవులకు పెట్టుకునే ఆభరణం

1 నేను

2. పట్టెడ నగ

నల్లమందు వంటి విషతుల్యాలు

మాంసం

భక్తి అవడం

నిజం

హీనం

1. నిక్కు

2. లాగడం

ఊరికే కూచుని పనులు ఎగెయ్యడం

నిశ్శబ్దం

నిజాయితీపరురాలు

తోటల్లుళ్లు
తోశెం
త్రూకోర్ట్
దగ
దగలా
దర్ద
దనము
దనరు
దన్ను
దనుర్నూవ్వా ఉండ

దప్పిక తాగడం
దరావు
దరిద్రాలు
దవ్వ
దస్కం
దాక
దాగర
దాన్యమాడు
దాపకర్ర
దాపలి
దాపాడు
దాయి

దిక్కు/దుక్కు
దిగసన
దిడ్డి

దిబ్బడాలు
దిలాసా
దివ్వ
దివ్వలు
దీవి
దుక్కిపోతు

అక్కచెల్లెళ్ల భర్తలు
కొంచెం
కోర్టు ద్వారా
దాహం
ప్రదర్శనకోసం వేసుకొనే అలంకారపుదుస్తులు
పింతండ్రీ
డబ్బు
ప్రభావము
హామీ
పేలాలతో తయారుచేసే ఒక తిండి
వదార్థము

గంజి తాగడం
త్రాగుడులో ఒక కొలత
చెడు పనులు
దూట
వది రూపాయలు
కుండ
విశాలమైన మేదర బుట్ట
వడ్లని మిల్లులోవేసి బియ్యం చేయడం
నిచ్చెన
ఎడమ
దాచడం
1. పిల్ల
2. తల్లి అనే అర్థం
3. స్త్రీలింగ ప్రత్యయం

ఉదా : కూలిదాయి

పక్క, దిశ
తక్కువ
1. పెరడు
2. చిన్న కిటికీ
వచ్చిగా ఉన్నవి (కాయలు)
నిబ్బరం
దీపం
దసరాకుచేసే ఉత్సవం
చూడాలనే కోరిక
పోతు

దుక్కి

దుక్కిచినుకులు
దుక్కితన్నేయడం
దుక్కిపూయ
దుమ్ములు
దుస్సపోతు
దూబ
దేవుడు
దొడ్డ(మ్మ)
దొడ్డయ్య
దొంగరేయి
దొంగటకం
దోయిం(<దోహం)
నడవ

నఖిరీ
నమ్మకం
నల్లయ్ కాలేజ్
నల్లయ్
నవ్ కిరీ
నవుజా
నాంగలి
నాగులు
నాను

నాభి
నార
నిండు
నికటం
నిగాడు
సిగుడు

నిఘావేసుక్కుచోడం
నిచ్చాటు
నిజమంతరాలు

1. వాన పరిమాణపు కొలత
ఉదా: ఇన్ని దుక్కుల వర్షం కురిసింది
దున్నటానికి వీలై నంత వర్షం
లావడం
బండికి ఎడ్లు కట్టడం
ఎముకలు
చెవలపిల్లి
అల్లరి
భగవంతుడు
పెద్దమ్మ
పెత్తండి
నడిరా తి
దొంగతనాలు జరగడం
మోసం

1. ఇంటిముందు స్థలం
2. రెండిళ్ళమధ్య స్థలం
వెకిలి పనులు చేసేనాడు
నమ్మకం
నల్లయ్ కాలేజీ
రాత్రిళ్ళు
ఉద్యోగం
చాలా లేతవి
నాగలి

చెవులకు పెట్టుకునే ఆభరణం

1 నేను
2. పట్టెడ నగ
నల్లమందు వంటి విషతుల్యాలు
మాంసం
భక్తి అవడం
నిజం
హీనం

1. నిక్కు
2. లాగడం
ఊరికే కూచుని పనులు ఎగెయ్యడం
నిశ్శబ్దం
నిజాయితీపరురాలు

నిట్ట మొయ్యడం
 నిద్దగా
 నిబ్బంగ
 నిరంగు
 నీటి ధార
 నీరటి పెట్టడం
 నీరు తెండడం
 నీరు పూనడం
 నీవు/నువ్వు
 నూగ్రూపాయ్లు
 నూలు
 నెత్తి
 నెమకు
 నేతి దొండకాయలు
 నేస్తపోరు
 నేస్తరికం
 పంచపాళీ
 పంటలు
 పండిటికి(పండు + ఇటికి)
 పంపు
 పంపుకొట్టు
 పకాలి
 పక్కలోరు
 పగలు
 పగిడి
 పచ్చిటికి
 పటం (<రేవుడి పటం)
 పటపటంగం
 పటాటోపం
 పడమట/పరమట
 పడున్నాడు
 పడ్డపెయ్య
 పడకొండు మనిషి
 పనిమనిషి
 పనివాళ్ళు
 పన్నులు

బాధ్యత తెలియడం
 గట్టిగా
 నిజంగా
 పేకాటలోమక్క కలపకపోతేఅంటారు
 నీటి పారుదల
 నై వేద్యం పెట్టడం
 నీరు తోడడం
 నీరు నిలవడం
 నువ్వు
 వందరూపాయలు
 నువ్వులు
 తల
 వెతకడం
 ఒక రకం దొండకాయలు
 స్నేహితులు
 స్నేహం
 చిన్నకొట్ట గది
 పళ్లు, సంవత్సరాలు
 కాల్చిన ఇటికె
 పంపించడం
 కుషామత్తు చేయడం
 చల్దన్నం
 ఇరుగు పొరుగు
 పొద్దున్నుంచి సాయంత్రం వరకు
 పాగా
 కాలిని ఇటికె
 ఫొటో
 ప్రత్యర్థిని ఎదుర్కోడం
 ఆర్భాటం
 తూర్పుకు ఎదురుగా ఉన్న దిశ
 పడుకున్నాడు
 ఎదిగిన దూడ
 పడకొండుమంది
 పనిచేసే మనిషి
 జీతగాళ్ళు
 టాక్సులు

పన్నె/పన్ని/పయ్ని
పయ్లో పయ్సాలు
పరుడు
పర్ర
పల్కత్ర
పల్కర్ర చేయు
పల్దోంపుల్ల చేయు
పలకం పున్నం
పలుకుబడి చేయు
పల్లకొన్నారు
పళ్ళు

పాంజేబు పట్టీలు
పాట్నూలు
పాతిక నీళ్లు
పాన్లు
పాప

పాయింట్
పాఠ
పారాడు
పార్టీ
పాలగుండ
పాలపుల్లలు
పాలి
పాలు తిర గేయు
పాళెం
పింగులు
పికరు
పిటీషన్
పిలక తిరగడం
పిల్లడు
పిల్లికూనలు
పీక
పీక దాను
పీసె

దువ్వెర
దగ్గర డబ్బుండడం
నిచ్చెన
పనికిరాని భూమి
పళ్ళుతోము పుల్ల
పళ్ళు తోమడం

,,
మార్గశిర పున్నమి
మాట్లాడడం
ఊరుకున్నారు
1. నోట్లోపళ్ళు
2. పండ్లు

కాళ్ళకు వెండినగ
సన్ననూలు
పావువంతు నీళ్ళు
పాన్లు

1. ఆడపిల్ల
2. చిన్న ఆడపిల్ల
ఒక విషయంలోని ముఖ్యాంశం
వ్యవసాయంలో ఒక పనిముట్టు
తిరుగు

త్తైంట్టు
పాలపాడి

తెల్ల బలపం
సారి
పాలు పారబోయడం
పాదు

డబ్బులు
ఆచూకి, అయిపు
విసతి పత్రం
బుర్ర తిరగడం

పిల్లవాడు
రూపాయలు
మెడ, గొంతు

ఉమ్మకోడానికి ఉపయోగించే సమ్మె
పెళ్ళిపీట

పిపి

పుంజు

పుంజీ

పుచ్చుకొను

పుట్టురోజు

పుట్టి

పుడత/పుడ్త

పుడమి

పుత్రాకూతురు

పుత్రాకొడుకు

పులిసిపోవడం

పుల్ల

పురితాడు

పుడకిపోవు

పూజ/పూదు

పూటీలు

పూదు

పూనాస

పూను

పూపు

పూర్వోగం

పెండిసాటు

పెండె

పెట్ట

పెడ

పెణక

పెద్దమ్మ

పెనిమిటి/పెనిమిటి/పెరిమిటి

పెమాండకం

పెమాండకం చెయ్యి

పెరుగు

పెళ్ళాడు

పెసర కట్టు

పేలు/పేన్లు

పేరల్స్

బొత్తిగా లేతవి

మగాడు

నాలుగు, కొద్దిగా

తీసుకోడం

పుట్టినరోజు

ఒక కొలత విశేషం

చూ: కుడుత

భూమి

అన్నదమ్ముల కూతురు

అన్నదమ్ముల కొడుకు

బాగా డబ్బు, దర్పం ఉండడం

పులుసు

సుతిల్తాడు

తప్పిపోవు

కాది

పుట్టు వెంట్రుకలు

చూ: పూజ

కాలంకాని కాలం

ఎత్తుపోలాలకు నీళ్ళు మల్లించడానికి వేసే

అడ్డకట్ట

సామ్యం

కర్మ

సరిగా వినిపించనివాళ్ళని అంటారు

చూరు

ఆడది

అత్తం

చూరు

తల్లి అక్క

భర్త

ప్రమాణం

ప్రమాణం చెయడం

ఎక్కువ అవడం

పెళ్ళి చేసుకొనడం

ఒక మాటకం

శలలో పేలు

తల్లిదండ్రులు

వేదాయం
పాంకం
పాణక
పాడగట్టు
పొద్దుకల్లా
పొద్దుట
పొద్దుతూరు
పొద్దుములుగు
పొరుగోరు
పొద్దు
పొలుచు
పొవ్వాకు
పోక ఉండలు
పోగు
పోతు పెయ్యి
పోరిడు పిట్ట
పోలు
పోసిలు
పోస్తు
ప్రతిపూట
ప్రపంచకం
ప్రయార్థి
ప్రవేశించు
ప్రిప్తర్ చేయు
ప్రేరణ
ప్రొనోటు
ప్రోమోషన్స్
ప్రోసిడ్ అయ్ పోవు
ప్రయ్ వోళ్ళు
ప్రయల్ చేయు
ఫయ్ లింగు
ఫుంక్
ఫాదర్
ఫిక్ర్ లేకుండాపోవు
ఫ్లెస్టి
ఫోటో

వేదరికం
తీవి
పెద్దనైజు బుట్ట
తోచడం
పొద్దంతా
పొద్దున/ఉదయం
పొద్దు పొడవడం
పొద్దుకూకడం
ఇరుగుపొరుగువాళ్ళు
దాటడం
చేటతో బియ్యంలో రాళ్ళు వేరుచేసే ఒక
పొగాకు విధానం
ఒక పిండి వంట
భోజనము
మగమూడ
పొట్టి మనిషి
పాలు
మణికట్టు
పదవి
అన్ని వేళలు, అన్ని పూటలు
ప్రపంచం
ప్రాధాన్యం
ప్రవేశించడం
ఎన్నకోడం
ప్రార్థన
ప్రొనోటు
ప్రమోషన్
ముందుకి సాగిపోవడం
పెద్దవాళ్ళు
కేసు వేయడం
కేసు
పశేషం ప్రత్యేకార్థం
తండ్రీ
జాడ తెలియక పోవు
సౌకర్యం
ఫోటో

ఘోర రి
 ప్రేండ్స్
 బంటా
 బండిపూయ
 బక్కలు
 బక్తుడు
 బగవంతుడు
 బజారు
 బజిన
 బట్టీ
 బడ్డు
 బయట పీసీల్
 బయ్స్ తియ్య
 బయము
 బరిక/బరికె
 బల్ల
 బవిష్యం
 బస్తా
 బాతుపిట్టలాగుండు
 బాప్ప
 బాబయ్య/బావయ్య
 బారుగా అవువడు
 బాలి

బాల్చీ
 బిగురు
 బిడ్డి
 బిశీప్ చేయు
 బీపి
 బీమ్మదేకాదసి
 బుక్కాభగ్గుండ
 బుక్కావోడు
 బుక్కుల్ పోపు
 బుక్కు
 బుగత
 బుర్రతిరుగుడు

దొంగ సంతకం
 స్నేహితులు
 గుమ్మి
 బండికి ఎడ్లు కట్టడం
 పశువులు
 భక్తి గలవాడు
 భగవంతుడు
 మార్కెటు
 భజన
 గడ్డ కంటే చిన్న ప్రవాహం, కాలువ
 తీగె
 బయటవాళ్లు, సంబంధం లేనివాళ్ళు
 సిగ్గుతియ్యడం, పరువుతియ్యడం
 భయం
 కొబ్బరిపెంకు, చిప్ప
 పరిక
 గౌరవం
 నింపిన గోసెనంచి
 సంతృప్తిగా ఉండు
 మేవత్త
 పింతండి
 చాలా బాగున్నట్టు కనబడడం
 ముక్క, ఒకచానిలో (వస్తువులో) సగ
 భాగము, ఉదా: కొబ్బరిబాలి
 బక్కెటు
 పెద్దమాటలాడు, ప్రవగల్పాలు పలుకు
 చిన్న బిందె, చిన్నకుండ
 నమ్మడం
 వీపు
 భీష్మకాదశి
 రంగులపాడి
 కుంకం మొదలై నవి అమ్మేవాడు
 భయపడడం
 పుస్తకాలు
 చుట్టం, భూస్వామి
 అహంకారం

బులావులు
బులువు
బూరగాలు
బెంటు

బెర్రు
బెసారో/బెసారు
బేగి
బేపి
బొక్కి
బొట్టి
బొట్టె

బొట్టెడు
బొణిపె
బొతుకు
బొమ్మల్లా పడటం
బొంచేయు
బొగట్టా
బొగబందా
బొజ్జీ (<బోజ్జీ)

బోజు
బోదురుకప్ప
బోయిరోడు
బరువసా
బోర్డుఆపు
మంటి
మండిక/మండిగె
మట్టు
మణె
మడక
మడి
మడికట్టు వర్షం
మడియారి/మడియాలి
మందడి

మంచిమాటలు
ఉబలాటం
బోదకాలు
అనాగరికుడు
బెదురు
అన్నీ కలిపి వండినకూర
త్వరగా
కుక్క
విరిగిపోయిన, బోసి
ఆడపిల్ల

1. ఆడపిల్ల
2. మగపిల్లవాడు
మగపిల్లవాడు
బొడిపె
బ్రతుకు
బోర్లాపడడం
తినడం
వార్త, కబురు
స్వాధీనపు తనఖా
విందుబోజనం

మంచి అభిమానంతో చూడడం
గోదురుకప్ప
చెవిటివాడు
ఆసరా
బోర్డు చెరపడం
మట్టి
మట్టి చిప్ప
తొక్కడం
కరణం
ప్రాంతం, ప్రదేశం
చెరువాధారమైన పంటభూమి
దుక్కివర్షం
నాకలి
మధ్య

మదుం

మనమరాలు

మనసు

మయ్ మర్చిపోవు

మహా

మాకాడికి మీకాడికి

మాకెక్కడెక్కల్తాది

మాట కాయు

మాటమిగులు

మానె అవడం

మాము

మాయ్లొట్లో

మారు దప్పిక

మార్నింగ్

మాలలమావాస

మావలత్తు

మిట్టకాయ

మిత్తనాన్న

మిత్తశావ

మిత్తమామ

మిత్తాత

మిడ్డి

మిన్నా తరహా

మిల్లు

మిల్లు డయ్‌వోరు

మీట

మీటింగ్స్

మీది మిక్కిలి

మీన

ముందోసకాయ

ముచ్చిలక

కాల్వ, వంతెన వంటి కట్టడం క్రింద

నుంచి వచ్చే ప్రవాహం

కొడుకు/కూతురుయొక్క కూతురు

మనసు

లీనమయ్ పోవడం, తన్మయత్వం చెందడం

గొప్ప, చాలా

మాకూమీకూ మధ్య

మాకు ఎక్కడ సరిపోతుంది

మాట పడడం

నోటికొచ్చినట్టు మాట్లాడడం

ఇబ్బంది పడడం

మేము

మా కులంలో

మరోసారిచేసే భోజనము, సాధారణంగా

ఇది గంజి

పొద్దున

శ్రావణ అమావాశ్య

ఫలితంలేని కాలక్షేపం

ఉణం

నాన్న స్నేహితుడు

బావ స్నేహితుడు

మామ స్నేహితుడు

కాతతండ్రి

డాబా

నెద్దమనిషి తరహా

గిర్నీ

మిల్క్ ఆపరేటర్ (డ్రైవర్)

స్పిచ్

సభలు

పై గా, అదనంగా

మీద

ఒకరకం దోసకాయ

పంట పండినా పండకపోయినా ఎంతో

చెల్లించడానికి ఒప్పుకుని రైతు రాసి

ఇచ్చిన వ్రతం

ముడుకు/ముడుసు
ముడుకులు
ముత్తోమనవడు
ముడుమనవడు
ముమ్మాటు
ములగటం
ములికి
ముర్రరుజాలు
ముర్రాట
మెంటర్ ప్రగొని
మెకం
మెత్తరికం
మేడలు
మేస్ట్రీట్
మొకరు
మొక్కుకొను
మొగపిల్లలు
మొగసాటు
మొత్త
మొదాలు
మొరుగు
యాతం
యానవంటి
యాప
యాకాహాలు
యాత్ర
రయ్తు
రవ్వమెరుగు
రాంభళప్పండు
రాత్రల్లి
రామదోసకాయలు
రామిగా
రాయంగీసలు
రాయం మట్టం
రికార్డ్ చేయు

మోచెయ్యి
మోకాళ్లు
మనవడి కొడుకు
మనవడికొడుకు
మూడుసార్లు
మునగడం
ముల్లు
జున్నుజాలు
గ్రామదేవత కోసం చేసే వసంతం
మనోవేదన
సవరం
న్నేహం
బిల్డింగులు
మేజెస్ట్రీట్
బండిమొన
దేవుడికి మొక్కుడం
కొడుకులు
మొగమెత్తడం (తిండిలో)
బండి తోలేవాడు కూచోడానికి కట్టినది
అవులు
సీమెంటు నీళ్ళు పల్చగా కలిపినది
మనసు
దక్షిణవేపు, దిశ
సారి, రప్పా
ఏకాహాలు
యాత్ర
వ్యవసాయదారుడు
మోసాయిక్ మెరుగు
రామాఫలం
రాతంతా
పుచ్చకాయలు
చవకగా
రెండణాలు
రెండురూపాయలు
రికార్డ్ చేయడం

రిప్టేషన్
 రంజు
 రుద్రాక్షపిల్లి
 రెంటాం
 రెండు
 రేక
 రేకు
 రైతాంగం పని
 రొండ్ నీళ్లు
 రొంప
 రోకు
 రొక్కడం
 రోళ్ళు
 లక్ష్మీవారం
 లయెవ్
 లయలు వెయ్యి
 లాయెర్
 లాంతరు వెయ్యి
 లాడూ
 లారీ
 లావు
 లుంగ
 లేడి
 వడ్డాపన
 వస్
 వయ్సు
 వర్ణాలు
 వలం
 వలివల
 వలవేసిచూడు
 వల్లకో
 వింట/ఇకటం
 వియ్యంకుడు
 వియ్యంకురాలు
 వియ్యపురాలు
 విస్సాటం

పలుకుబడి
 ఒక వాద్యం, రుంజ
 దొంగ, మోసగాడు
 మూపురం
 అంకెల్లో రెండు
 చేద
 దుప్పటి
 వ్యవసాయం పన్ను
 సగం నీళ్లు
 జలుబు
 మనిషి మీద ఇష్టం
 ఇబ్బంది
 రాళ్లు
 గురువారం
 జీవితం
 చూ: బులావులు
 స్త్రీడరు, వకీలు
 పేకాటలో పనికిరాని ముక్కలు వెయ్యడం
 లడ్డు
 లారీ
 ఎక్కువ
 మూట చుట్టబెట్టుకోడం
 (స్త్రీ)
 వడ్డన
 ఒకటి
 ఈడు
 అవాల్లో ఒక రకం
 లావు
 కుడి
 ఆలోచించిచూడడం
 ఊరుకో
 పరాచికం
 కొడుకు/కూతురు, మామగారు
 కొడుకు/కూతురి అత్తగారు
 చూ: వియ్యంకురాలు
 అజాగ్రత్త

వీగిపోవు
 వీది
 వీరక తై/ఈరక తై
 వీరకాడు/ఈరకాడు
 వేంశ ప్పు
 వేకువజాము
 వేగంగా
 వేని/ఏని/వేను/ఏను
 షలగ
 షలాగ్గా ఉండు
 షివామణి
 సంగం
 సంగోరు
 సంచుక
 సంతకం
 సన్స్
 సంపాదన
 సచ్చెం చేయు
 సజ్జ
 సతుమానం
 సదావృత్తి
 సమత్సరాలు
 సమాజకం
 సమితి
 సయ్చుం
 సరకత్తు
 సరసాలు
 సస్పెక్ట్ చేయు
 సాచి కం
 సాపత్యం
 సామాన్
 సాయిలా ఫాయిలా
 సార్లా
 సాలుపోయు

ఓడిపోవడం
 బజార్ (ఇంటి బయట), రొడ్డు
 చూ: వియ్యకురాలు
 చూ: వియ్యంకుడు
 వేపపువ్వు
 తెల్ల వారిరూమున 4 గం॥
 త్వరగా
 చేతివేలు
 నూరు
 సన్నగాడు
 ప్రపథమంగా
 సంఘం
 సగం లేదా సగభాగం
 తాటాకుల పుస్తకం
 చేత్రాలు
 కొడుకులు
 ఆర్జన
 ప్రమాణం చెయడం
 తాజా
 పుస్తై
 తిండి
 ఏళ్లు
 సమాజం
 జలుబు
 ఊరేగింపు
 ఆపాలు
 అనుమానించడం
 సాక్షం
 సామ్యం
 వస్తువులు
 స్నేహంగా
 పూర్తిగా, ఉపయోగకరంగా
 నాగలికి ఎడ్లుకట్టి దున్నటం

సావాసం
 సిగ్నేచర్స్
 సినిమా ఆడు
 సిమిడి పళ్ళు
 సిమ్నాచెలం
 స్క్వార్స్
 స్ట్రెక్లాస్
 సీంపెండి
 సీనియార్
 సీనెర్ ఆఫీస్
 సీమపెండలం
 సుకపడు
 సున్నం వెయ్యు
 సున్నపకాయలు
 సుప్పలు
 సేరీ
 సొంకా
 సొక్కరొట్ట
 సొగాడులు
 సొట్ట
 సొత్తు దుంపలు
 సొమ్మ
 సొమ్మలు
 సొమ్మలు కాపరి
 సొమ్మలు పూయ
 సొసయ్టీ
 సోదైం
 సోలెడు
 స్పెసిమెన్ సిగ్నేచర్
 స్లాడ్
 హంగు చెయ్య
 హంగుదార్లు
 హస్పెండ్
 హస్తం
 హిండ్ రయ్టింగ్ ఎక్స్ పెర్ట్
 ముండా

స్నేహం
 సంతకాలు
 సినిమా నడవడం
 నల్లజీడి పళ్ళు
 సింహచలం
 అక్కచెల్లెళ్లు
 ఆరో తరగతి
 అల్యూమినియం
 ఉద్యోగంలో పెద్దతనం
 సీనియర్ ఆఫీస్
 కర్ర పెండలం
 సుఖపడడం
 వెల్లవెయ్యడం
 కోడిగుడ్లు
 చక్కిలాలు
 వ్యవసాయం
 పేప్ మెంటు
 పుల్కా
 ఒకరకం పిండివంట
 కుంటి
 ముల్లంగి దుంపలు
 డబ్బ
 పకుపులు
 పకుపురి కాపరి
 బండికి ఎడ్లు కట్టడం
 సమాజం
 చిరుతిండి
 ఒక కొలత విశేషం
 నమూనా సంతకం
 ఇంటిమీద సిమెంటు కప్ప
 సరదా చెయ్యడం
 సహాయం చేసేవాళ్లు
 భర్త
 అయిదు రూపాయలు
 చేతివ్రాత నివృణుడు
 విభాగం

గ్రంథ సూచిక

1. ఆంధ్రప్రదేశ్ 1981 జనాభాగణాంకాలు, వైద్యప్రజారోగ్యశాఖ, కుటుంబ సంక్షేమ విభాగము.
2. ఆంధ్రప్రదేశ్ దర్శిని, విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్, విజయవాడ, 1976.
3. శ్రీకాకుళంజిల్లా చరిత్ర, ఆదిభట్ల వేంకటరమణ, తెలుగు ప్రపంచసభల జిల్లాస్థాయి సంఘప్రచురణ, 1975.
4. శ్రీకాకుళం ప్రజల భాష, వి. సి. బాలకృష్ణశర్మ, 1975.